

**Kahdeksasluokkalaisten näkökulmia
nuorten syrjäytymisestä ja koulukiusaamisesta
Rajamäellä**

Maija Jalava ja Anna Julmala
Opinnäytetyö, syksy 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä, Järvenpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalityön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + diakoni

TIIVISTELMÄ

Jalava, Maija & Julmala, Anna. Kahdeksasluokkalaisten näkökulmia nuorten syrjäytymisestä ja koulukiusaamisesta Rajamäellä. Järvenpää, syksy 2010, 74 s, 2 liitettä

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus

Tutkimuksessa selvitettiin Rajamäen yläasteen kahdeksasluokkalaisten nuorten käsityksiä syrjäytymisestä ja koulukiusaamisesta, kokevatko nuoret ne ongelmaksi ja miten niitä voisi heidän mielestään vähentää. Lisäksi lähetettiin sähköpostikysely koulukuraattorille, terveydenhoitajalle, johtavalle perheneuvojalle sekä perhetyön diakoniatyöntekijälle, jotta saataisiin tietoa nuoria tukevasta palvelujärjestelmästä. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään nuoruuteen, syrjäytymiseen, koulukiusaamiseen, varhaiseen puuttumiseen sekä yksinäisyyteen liittyviä teemoja.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena ja aineisto analysoitiin SPSS-ohjelmistoa käyttäen. Tämän lisäksi kyselyssä olleet avoimet kysymykset luokiteltiin sisällön analyysia käyttäen.

Tulosten perusteella nuoret voivat pääosin hyvin. Syrjäytymiseen nuorten mielestä eniten vaikuttavat riitaisat perhesuhteet, päihteiden käyttö ja huono kavereipiiri. Nuoret eivät kuitenkaan koe huolen syrjäytymisestä olevan kovin aiheellinen omalla kohdallaan. Koulukiusaamista esiintyy jonkin verran ja tutkimuksemme perusteella on helpompi myöntää nähneensä kiusaamistilanteita kuin kertoa joutuneensa kiusatuksi tai olevansa kiusaaja. Tehokkain keino vähentää kiusaamista on nuorten mielestä nopea puuttuminen kiusaamistilanteisiin.

Työntekijöiden haastatteluista tärkeimmäksi tekijäksi nousi moniammatillisen yhteistyön merkitys. Yhteistyötä voi kuitenkin aina kehittää, jotta nuori ja hänen perheensä saa parhaan mahdollisen tuen.

Asiasanat: koulukiusaaminen, syrjäytyminen, varhainen puuttuminen, kvantitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Jalava, Maija & Julmala, Anna. Perspectives of the eight-graders on exclusion and bullying in Rajamäki, Nurmijärvi. 74 p., 2 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn, 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The study was carried out to determine perspectives of eight-graders on exclusion and bullying in Rajamäki. It was also studied if young people see these issues as problems and how these phenomena could be reduced. The school welfare officer, public health nurse, chief family counselor and family welfare worker were interviewed to map the service system related to supporting the youth. The theory part of the thesis discusses the themes related to youngsters, exclusion, bullying, early intervention, and loneliness.

The study was carried out using a quantitative research method and the data were analysed using SPSS computer program. Additionally, the open questions in the questionnaire were classified using content analysis.

According to the results, young people are mainly feeling well. Quarrelsome family relations, use of intoxicants, and poor friends are the most effecting factors leading to exclusion. However, young people do not feel excluded themselves on an individual level. Bullying appears to exist in some extent, and according to the research, it is easier to admit seeing bullying taking place than to admit to be a bully. The young people see that quick interference in bullying cases is the most effective way of reducing them.

The significance of multiprofessional co-operation was raised as the most important factor in employees' interviews. The co-operation can always be further developed in order to provide the best possible support to a youngster and his/her family.

Key words: bullying, exclusion, early interference, quantitative research

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSPROSESSI	7
2.1 Tutkimustehtävä, tutkimusmenetelmät ja kyselylomakkeen suunnittelu	7
2.2 Tutkimusympäristö	9
2.3 Aineiston kerääminen ja analysointi	10
2.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	11
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	13
3.1 Nuoruus elämänvaiheena.....	13
3.2 Nuoret ja syrjäytyminen	15
3.3 Koulukiusaaminen	16
3.4 Tutkimuksia nuorten syrjäytymisestä ja koulukiusaamisesta.....	20
3.5 Varhainen puuttuminen	22
3.6 Yksinäisyys.....	23
4 KOULUN MERKITYS NUOREN ELÄMÄSSÄ JA NUOREN TUKEMISEEN LIITTYVÄ PALVELUJÄRJESTELMÄ	25
4.1 Koulu ja syrjäytyminen.....	25
4.2 Nuorten hyvinvointia edistävät palvelut	27
4.2.1 Oppilashuolto.....	27
4.2.2 Koulukuraattori.....	28
4.2.3 Kouluterveydenhuolto	29
4.2.4 Nurmijärven nuorisopsykiatrian poliklinikka	31
5 SEURAKUNNAN MERKITYS NUOREN KASVUN TUKEMISESSA.....	32
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	35
6.1 Nuorten syrjäytyminen.....	35
6.2 Koulukiusaaminen	41
6.3 Yksinäisyys.....	47
6.4 Viihtyvyys koulussa	48
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	51
7.1 Johtopäätökset	51
7.2 Pohdinta	55
7.3 Ammatillinen kehittyminen ja parityöskentely	57
LÄHTEET.....	59

LIITTEET	63
----------------	----

Liite 1. Kyselylomake Rajamäen yläasteen kahdeksaslukkalaisille

Liite 2 Työntekijöille sähköpostitse lähetetyt nuoria tukevaa palvelujärjestelmää koskevat kysymykset

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on nuorten syrjäytyminen ja koulukiusaaminen nuorten omasta näkökulmasta Rajamäellä Nurmijärvellä. Lisäksi kartoitimme nuorten elämää tukevaa palvelujärjestelmää. Tutkimuksen kohteeksi valitsimme Rajamäen yläasteen kahdeksasluokkalaiset nuoret.

Syrjäytymisen teemaa on käsitelty mediassa lähiaikoina paljonkin. Usein keskusteluissa syrjäytymisestä ja koulukiusaamisesta äänessä ovat aikuiset, mutta nuorten oma ääni jää helposti taka-alalle. Käsitteenä syrjäytyminen on kuitenkin melko vaikea käsittää, varsinkin nuorten saattaa olla vaikea tiedostaa, mitä syrjäytyminen tarkoittaa. Syrjäytymisen voi käsittää monella eri tavalla. Se voi tarkoittaa esimerkiksi työttömyyttä, yksinäisyyttä tai erilaisuuden tunnetta. Nuorten koulumaailma voi olla erittäin julmaa ja moni nuori voi jäädä yksin ongelmiansa kanssa. Yksinäisyydestä, syrjäytymisestä ja koulukiusaamisesta saattaa olla vaikea kertoa kenellekään ja halusimme saada tietoa siitä, kehen nuorten mielestä olisi helpointa tukeutua ongelmien kanssa.

Löysimme opinnäytetyön aiheen alun perin opinnäytetöiden aihevälityksestä. Myöhemmin tutkimuksemme kohteena oleva koulu vaihtui. Muutoksen myötä tutkimuksen aikataulu venyi. Halusimme ottaa tutkimuskohteeksi kahdeksasluokkalaiset, koska heillä on jo kokemusta yläasteella opiskelusta. He keskittyvät pääosin vielä yläasteopintoihin eivätkä ajatukset ole jo suunnattu aktiivisesti tuleviin jatko-opiskelupaikkoihin.

Suurin osa kahdeksasluokkalaisista nuorista on vasta menossa rippikouluun, joten seurakunnan toiminta on heille usein pelkän kouluissa tehtävän oppilaitostyön varassa. He eivät välttämättä tiedä millaista toimintaa seurakunta järjestää heidän ikäisilleen. Tutkimuksemme teoriaosuudessa käsittelemme nuoruuteen, syrjäytymiseen, koulukiusaamiseen, varhaiseen puuttumiseen sekä yksinäisyyteen liittyviä teemoja.

2 TUTKIMUSPROSESSI

2.1 Tutkimustehtävä, tutkimusmenetelmät ja kyselylomakkeen suunnittelu

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten näkemyksiä syrjäytymisestä ja heidän omasta syrjäytymisriskistä.

Päätutkimuskysymyksemme on:

Miten nuoret itse näkevät syrjäytymisen ja sen riskit?

Tämän lisäksi apututkimuskysymyksiämme oli:

1. miten nuoret ajattelevat syrjäytymisen ja koulukiusaamisen osaksi omaa elämäänsä?
2. millaisia syitä on nuorten mahdolliseen syrjäytymiseen, koulukiusaamiseen tai yksinäisyyteen?
3. mitä keinoja nuorten mielestä olisi vähentää syrjäytymistä, koulukiusaamista ja yksinäisyyttä, puuttua ilmeneviin ongelmiin matalakynnyksisesti sekä ennaltaehkäisevästi?

Sen lisäksi teimme kyselyn (liite 2) koulukuraattorille ja kouluterveydenhoitajalle, jonka tavoitteena oli kartoittaa nuorten tukemiseen liittyvää palvelujärjestelmää ja sen toimivuutta puuttua ilmeneviin ongelmiin matalakynnyksellisesti ja ennaltaehkäistä tulevia ongelmia. Kartoitimme kyselyssä johtavalta perheneuvojalta ja perhetyön diakoniatyöntekijältä sitä, miten seurakunta voisi tukea nuoria ja näin vähentää syrjäytymisriskiä ja olla osa varhaiseen puuttumiseen liittyvää palvelujärjestelmää. Tarkoituksenamme oli, että nuorisotyöntekijä ja erityisnuorisotekijä olisivat vastanneet kyselyyn, mutta heillä ei ollut siihen aikaa. Kyselyt työntekijöille toteutimme sähköpostitse.

Valitsimme kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen, koska silloin saimme ikäluokasta kattavimman otannan. Kvantitatiivisen tutkimuksen kentästä valit-

simme kyselytutkimuksen, koska sillä meidän tutkimuksemme otanta oli helppointa ja järkevintä toteuttaa. Kyselytutkimusta voi käyttää tiedonkeräämiseen esimerkiksi erilaisista yhteiskunnan ilmiöistä, ihmisten toiminnasta, mielipiteistä, asenteista ja arvoista. (Vehkalahti 2008, 11.)

Suunnittelimme ensin aikaisemmissa tutkimuksissa käytettyjä kyselylomakkeita hyödyntäen ensimmäisen version kyselylomakkeesta (liite 1), jonka esittelimme ohjaaville opettajille sekä kvantitatiivisesta tutkimuksesta vastaavalle opettajalle. He antoivat muutosehdotuksia, joiden mukaan korjasimme ja muokkasimme kyselylomaketta heidän ohjeidensa mukaan. Näiden ehdotusten pohjalta syntyi toinen versio kyselylomakkeestamme. Tämän version lähetimme arvioitavaksi myös kahdelle kohdeikäluokkaamme kuuluvalla sukulaisnuorelle. Pyysimme heidän kantaansa kyselyyn sen vuoksi, että varmistuimme nuorten ymmärtävän oikein, mitä tarkoitimme kyselymme kysymyksillä. Näiden arvioiden jälkeen teimme vielä pieniä vaadittuja muutoksia lomakkeeseen. Kolmas versio oli lopullinen versio kyselylomakkeesta.

Kyselylomakkeen muotona käytimme Likert-asteikkoa, jossa oli viisi porrasta. Likert-asteikko on yleisin kyselylomakkeissa käytetty asteikko. Asteikon ääripäissä on vahvimmat mielipiteet esimerkiksi ”paljon” ja ”ei lainkaan” ja keskenpäinä ”melko paljon” ja ”vähän”. Ihan keskimmäisenä on vastaus ”en osaa sanoa”. (Metsämuuronen 2009, 70–71.)

Kyselyymme kuuluvat avoimet kysymykset analysoimme kvalitatiivisin eli laadullisin menetelmin. Avoimien kysymyksien tarkoituksena kyselyssämme oli syventää nuorten äänen esiin tuloa. Käytimme siinä sisällönanalyysia, jossa luokittelimme eli teemoittelimme vastaukset. Sisällönanalyysin vaarana on se, ettemme ole huomanneet vastaajan kulttuurisidonnaisia vihjeitä. Tämän vuoksi ne voivat olla vain määrällisten tulosten tukena. (Metsämuuronen 2009, 256–258.)

2.2 Tutkimusympäristö

Nurmijärvi sijaitsee Uudellamaalla noin 40 kilometrin päässä Helsingin keskustasta. Kunnassa asui vuoden 2009 lopussa 39 628 asukasta, joista noin 6000 Rajamäen taajamassa. Rajamäen asukkaista 892 oli vuoden 2009 lopussa 7–15 –vuotiaita. Teimme tutkimukseemme liittyvän kyselyn Rajamäen yläasteella, jonka yhteydessä on myös lukio. Oppilaita lukuvuoden 2010–2011 alussa oli yläasteella 439 ja lukiossa 139. Koulu on perustettu vuonna 1960 yhteiskouluna ja vuodesta 1976 koulun ylläpitäjänä on toiminut Nurmijärven kunta. (Nurmijärvi 2010a; Nurmijärvi 2010c.)

Nurmijärven kunnan koulutuspalveluiden tavoitteena on luoda hyvät edellytykset lasten ja nuorten tasapainoiseen henkiseen ja fyysiseen kasvuun koulussa. Kouluissa toimitaan yhteistyössä oppilaiden vanhempien ja muiden sidosryhmien kanssa. Keskeisenä arvona Nurmijärven kunnan kouluissa on toisten kunnioittaminen ja huomioonottaminen sekä välittäminen muista. Kansainvälisyyteen, terveellisiin elämäntapoihin, tietotekniikan hyödyntämiseen, hyvin tapojen opeteluun kiinnitetään huomiota ja jokaisen oppilaan oikeuteen turvalliseen kouluympäristöön panostetaan. Oppilaille annetaan kouluissa riittävät tiedolliset ja taidolliset valmiudet selviytyä myös jatko-opinnoissaan. (Nurmijärvi 2009, 12.)

Vanhempia kannustetaan ja ohjataan vastuulliseen vanhemmuuteen, yhteisiin sopimuksiin sekä rajojen asettamiseen nuorille. Vanhempien tulisi huolehtia siitä, että koti tarjoaa riittävät edellytykset lapsen tasapainoiselle kehitykselle ja tukee koulunkäyntiä. Vanhempien olisi tärkeää osallistua yhdessä koulun kanssa lapsen koulunkäyntiin liittyvien asioiden läpikäymiseen. Vanhempien tehtävänä on myös valvoa lapsen oppivelvollisuuden täyttymistä. (Nurmijärvi 2009, 12.)

Perusopetuslaissa on säädetty, että jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Nurmijärven kouluissa on laadittu järjestyssäännöt sekä suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Tavoitteena on puuttua varhaisessa vaiheessa kiusaamistilanteisiin ja niin, että

kiusaaminen loppuu. Järjestyssääntöjä tarkistetaan ja täsmennetään aina uuden lukuvuoden alkaessa. (Nurmijärvi 2009, 12–13.)

Rajamäen koulun järjestyssäännöt ovat seuraavanlaiset: 1. Käyttäydyn asiallisesti ja kielenkäyttöni on hyvien tapojen mukaista. 2. Saavun tunnille täsmällisesti. 3. Vastaan omalta osaltani siitä, että työrauha on hyvä. 4. Kohtelen hyvin koulun omaisuutta ja pidän osaltani työympäristön siistinä. 5. En poistu koulun alueelta. 6. Noudatan annettuja ohjeita. (Nurmijärvi 2010b.)

2.3 Aineiston kerääminen ja analysointi

Kyselylomakkeen valmistuttua haimme tutkimusluvan Nurmijärven kunnan ope-
tuspäälliköltä. Aikomuksemme oli alun perin tehdä tutkimus toiseen kouluun
Nurmijärven alueella. Jouduimme vaihtamaan koulua, mikä hidasti tutkimuspro-
sessia.

Toteutimme kyselyn Rajamäen yläasteen kahdeksaluokkalaisille toukokuun
lopussa 2010. Toimitimme valmiiksi monistamamme kyselyt koululle. Opettajat
jakoivat kyselyt oppilaille ja he saivat täyttää ne oppitunnin aikana. Tästä johtu-
en tutkimuksemme otannasta tuli kattava. Vastausprosentti oli 87,8, mutta jou-
duimme ennen analysointia hylkäämään kaksi lomaketta, koska ne olivat selke-
ästi täytetty asiattomasti. Kyselyyn vastasi 147 kahdeksaluokkalaisesta 129.
Otannaksi tuli tämän jälkeen 127 eli 86,3 prosenttia.

Saatuamme kyselyt takaisin aloitimme analysoinnin syöttämällä tiedot manuaa-
lisesti SPSS-ohjelmistoon (Statistical Package for Social Sciences). Ohjelmiston
avulla pääsimme analysoimaan numeraalista aineistoa tutkimalla suoria ja-
kaumia ja ristiintaulukointeja. Ristiintaulukoinnilla tutkimme muun muassa suku-
puolen ja kouluviihtyvyyden vaikutuksia vastauksiin.

Tulosten saamisen jälkeen kysyimme sähköpostikyselyllä syrjäytymiseen ja
koulukiusaamiseen liittyvistä asioista koulukuraattorilta, terveydenhoitajalta,
perhetyön diakonilta ja perheasioiden neuvottelukeskuksen johtavalta perhe-

neuvojalta. Tämän tarkoituksena oli saada tietoa koululaisia tukevasta palvelujärjestelmästä.

2.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Pohdimme jo opinnäytetyötä aloittaessamme eettisiä kysymyksiä, mutta myöhemmin huomasimme pohdinnan olleen liian vähäistä. Eettisiin tekijöihin tulee aina kiinnittää huomiota, mutta varsinkin silloin, kun kyseessä ovat lapset tai nuoret. Tutkimuskohteenamme ovat kahdeksaslukkalaiset nuoret, jotka ovat iältään 14–15-vuotiaita. Kyselylomaketta suunnitellessamme ajattelimme, että käsittelemämme aiheet eivät olleet arkaluontoisia, kuten esimerkiksi seksuaali- ja päihdekäyttäytymiseen ja perhesuhteisiin liittyvät kysymykset olisivat saattaneet olla. Tällöin huoltajilta saadut luvat olisivat olleet tärkeitä.

Juuri ennen kyselyn toteuttamista aloimme miettiä, että tarvitsisimmeko sittenkin huoltajien luvan kyselyn toteuttamiseen. Konsultoimme tilanteessa kahta ammattikorkeakoulumme opettajaa ja saimme heiltä puoltavan mielipiteen jatkaa kyselyn toteuttamista kiireisen aikataulun mukaan ilman luvan pyytämistä vanhemmilta. Kysely toteutettiin lukuvuoden juuri loppuessa (touko-kesäkuun vaihde), joten huoltajien suostumuksia ei enää olisi ehditty saada ajoissa takaisin. Tätä ennen olimme hakeneet tutkimusluvan Nurmijärven kunnan opetuspäälliköltä ja keskustelleet kyselyn toteuttamisesta Rajamäen yläasteen rehtorin kanssa. Hän antoi myös suostumuksensa tutkimuksen toteuttamiseen.

Päätöstämme tehdä kysely ilman vanhemmilta pyytämää lupaa perustelemme sillä, että asiasta ei ole yksiselitteistä ikärajaa ja eikä kyselyymme kuulu arkaluontoisia kysymyksiä, kuten jo totesimme. Koimme nuorten olevan riittävän kypsiä päättämään itse vastaamisesta tutkimuksemme kaltaiseen kyselyyn. Näin jälkikäteen olisi mielestämme kuitenkin ollut hyvien tapojen mukaista informoida vanhempia etukäteen tutkimuksesta. (Kuula 2006, 150–153.)

Myös Klaus Mäkelä ottaa kantaa nuorille tehtäviin tutkimuksiin artikkelissaan teoksessa Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Hän kirjoittaa, että on kahden-

laisia tapauksia, joissa alaikäisen tutkimiseen ei pidä edellyttää huoltajan suostumusta. Näistä ensimmäiseen kuuluvat tapaukset, joissa tutkimusinterventio ei sisällä riskejä ja, joissa alaikäinen itse on pätevä arvioimaan, haluaako hän osallistua vai ei. Toiset tapaukset ovat niitä, joissa on alaikäisen edun vastaista vaatia huoltajan suostumus. (Mäkelä 2009, 83.) Mielestämme tutkimuksemme kuuluu ensimmäisen kriteerin mukaisten tapausten joukkoon.

Kyselymme vahvuuksia ovat mielestämme nimettömät vastaukset ja tunnistamattomuus. Koulussa oli kyselyn toteuttamisen aikaan 147 kahdeksaluokkalaista, joista 127 vastasi kyselyyn. Tunnistamattomuus toteutuu siis kyselysämme mielestämme hyvin, koska suuren otoksen vuoksi yksittäistä opiskelijaa ei voi tuloksista päätellä. Kyselylomakkeessa ei kysytty muita tunnistetietoja kuin sukupuoli. Lomakkeita ei jaoteltu erikseen esimerkiksi luokkien mukaan.

Testasimme lomaketta kohderyhmän ikäisillä ja otimme heidän ehdotuksensa huomioon korjauksia tehdessämme. Tavoitteenamme oli tehdä kyselylomakkeesta mahdollisimman selkeä ja yksinkertainen, jotta nuoret pystyisivät ymmärtämään kysymykset. Liian vaikeaselkoiset kysymykset tai termit voisivat vaikeuttaa nuorten vastaamista ja samalla ne heikentäisivät luotettavuutta. Käytetyt termit selitimme saatekirjeessä. Kuitenkin aina on mahdollista, että nuoret ovat saattaneet ymmärtää osan kysymyksistä väärin tai eivät ole vastanneet tosissaan. Kaksi selkeästi leikillään tehtyä vastauslomaketta karsimme pois ennen vastausten analysointia, joten sen jälkeen jäi 127 lomaketta. Tämän lisäksi joidenkin kysymysten kohdalla oli tyhjiä kohtia, joten tulosluvussa näkyy jokaisen kysymyksen kohdalla sen otanta.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Nuoruus elämänvaiheena

Elämänvaiheena nuoruuden kesto vaihtelee yksilön ja kulttuurin mukaan. Eroavaisuuksia eri kulttuureiden välillä on ainakin siinä, miten kauan nuoren on muiden ihmisten mielestä sallittua elää nuoruuttaan. Lapsi kasvaa nuoruusvaiheen aikana fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti kohti aikuisuutta. Perimä, ympäristö ja nuoren oma aktiivisuus vaikuttavat nuoren kasvuun ja kehitykseen. Nuorten elämään kuuluvat aikuiset pystyvät tukemaan nuorta antamalla hänelle tarpeeksi rakkautta, ymmärtämystä ja turvallisen kasvu-ympäristön. Tärkeää on myös nuoren itsenäistyminen tästä ympäristöstä omaan itsenäiseen elämään. Nuorelle täytyy antaa vapautta ja vastuuta, mutta myös rajoja. Onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä terveen itseluottamuksen saavuttamiseksi. Nuoruus-aika ja siihen liittyvä nuoren kehitys vaatii paljon voimavaroja. Ongelmat jollakin kehityksen alueella vaikuttavat nuoren koko elämään. Tavoitteena on havaita ongelmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta nuori hyötyy tukitoimista parhaiten. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 12–15.)

Yksi nuoruusajan tärkeimmistä kehityspiirteistä on tunteiden esiintulo ja voimistuminen. Nuoressa tämä tunteiden vahva herääminen voi aiheuttaa levottomuutta. Tunteet voivat vaihdella muun muassa levottomuudesta ja hämmennyksestä aina arkuuteen ja ujouteen. Joskus nuorelle voi syntyä eräänlainen kriisitilanne ja nuori voi eristäytyä sosiaalisesta kanssakäymisestä. Tämä voi tapahtua sekä tietoisesti että tiedostamatta. Nuori voi käyttäytyä myös aivan päinvastaisesti ja villiintyä tuntiessaan niin vahvoja tunteiden vaihteluita. Perheen voi olla haasteellista suhtautua nuoren uudenlaiseen käytökseen ja nuoren huolista ja tunteista tulee helposti koko perheen asioita. (Turunen 2005, 114–115.)

Nuori laajentaa elämänpiiriään ja, vaikka koti säilyykin tärkeänä paikkana, se ei enää ole aina se keskeisin tila nuoren elämässä. Nuoruusikää kutsutaan myös sosiaalisesti syntyväksi. Nuorten ystävyys-suhteet muuttavat muotoaan ja he

seuraavat intensiivisesti esimerkiksi julkisuuden henkilöitä ja ottavat heistä vaikutteita omaan elämäänsä. Nuorille on tyypillistä, että he voivat olla erittäin epäitsenäisiä ja maailmalla esiintyvät ilmiöt ohjailevat nuorten käyttäytymistä ja elämäntyyliä. Tiivis kaveripiiri edistää nuoren kehittymistä sosiaalisen yhteisön jäseneksi ja tukee nuoren itsenäistymistä vanhemmistaan. Nuoren kasvaessa tunteiden vaihtelevuus useimmiten tasoittuu ja nuoren ajattelu on harkitumpaa ja suunnitelmallisempaa. (Turunen 2005, 115–116.)

Nuoruusaika voidaan fyysisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta jakaa melko helposti eri ikävaiheiksi. Persoonallisuuden kehitys taas on vaikeampi jakaa selkeisiin jaksoihin. Kulttuuri, henkilökohtaiset kokemukset ja nuoren luonteenpiirteet vaikuttavat persoonallisuuden kehitysvaiheisiin. Erot nuorten välillä ovat suuria ja tämä näkyy erityisesti myöhäisnuoruudessa. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 18.)

Yksi kriittisimmistä vaiheista nuoren elämässä on peruskoulun jälkeinen aika. Nuoren täytyy jo varhaisessa vaiheessa tehdä päätöksiä tulevaisuutensa suhteen ja tämä ei kaikilta onnistu. Peruskoulun päättäneistä on joidenkin arvioiden mukaan vähintään 12–14 prosenttia syrjäytymisen uhan alaisina, koska heidän opiskelunsa päättyy peruskouluun. Nuorten oireilu näkyy muun muassa koulu-kiusaamisena, levottomuutena, psyykkisinä oireina, päihteiden riskikäyttönä, rikollisuutena sekä erilaisina sopeutumisongelmina. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 26–27.)

Aikuisten ongelmat ja paineet vaikuttavat myös lasten elämään. Taloudellinen tilanne, työelämän lisääntyneet vaatimukset sekä epävarmuus toimeentulosta ovat vain osa ongelmista, joita perheet saattavat kohdata. Tutkijoiden mukaan turvattomuutta lasten ja nuorten elämään tuovat myös heikentynyt vanhemmuus, uusperheiden sekavuus, työn puute ja työnarkomania. Kuntapalvelujen heikentyminen ja eriarvoisuus on vähentänyt ongelmiin ajautuvien perheiden mahdollisuutta saada tukea. Ongelmat perheissä ovat monimuotoisia ja samassa perheessä voi olla useita vakavia ongelmia. Työttömyys, päihde- ja mielen-terveysongelmat ja taloudelliset ongelmat saattavat kasaantua yhteen perheeseen ja aiheuttavat näin turvattomuutta nuoren elämään. Nuori ei pysty suunnit-

telemaan elämänsä yhtä päivää pidemmälle ja tulevaisuus ahdistaa. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 27–37.)

Lapsi ei saa vielä päättää henkilökohtaisista asioistaan. Aikuinen huolehtii hänen elämästään ja siihen liittyvistä päätöksistä. Aikuisella taas on useimmiten vapaus päättää omista asioistaan ja näin ollen hänellä on myös täysi vastuu tekemisistään. Nuori on tässä välissä, koska varhaisnuoruudessa on jonkin verran vapauksia, mutta nuori ei pysty vielä kantamaan vastuuta. Tämä kuitenkin vaihtelee, koska osalla nuorista ei olosuhteiden takia ole vapautta päättää omista asioistaan, vaikka se oikeus heille iän myötä kuuluisikin. Osa nuorista taas ei ota tekemisistään sellaista vastuuta, jota heiltä heidän iän myötä voitaisiin odottaa. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 31.)

3.2 Nuoret ja syrjäytyminen

Usean määrittelyn mukaan syrjäytyminen nähdään kasaantuvana huono-osaisuutena, jolle on tyypillistä moniongelmaisuus. Tavallaan kysymys on prosessista, jossa eri vaiheet seuraavat toisiaan ja muodostavat näin noidankehän. Syrjäytymiseen liittyvissä keskusteluissa viitataan usein keskeisesti aikuisuuteen ja samalla on pohdittu, minkä ikäisten kohdalla on sopivaa puhua syrjäytymisen riskeistä. Tutkijoiden mukaan nuorten kohdalla voitaisiin puhua korkeintaan syrjäytymisvaarasta. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 28.)

Liialliseen vastuuseen liittyvästä vaarasta syrjäytyä puhutaan silloin, kun nuoren elämässä vastuu hallitsee vapautta enemmän. Nuori voi joutua kotonaan ottamaan ikäänsä nähden liian suuren vastuun itsestään ja joskus myös sisaruksista ja vanhemmista. Nuoren syrjäytyessä kyse voi olla myös jonkinlaisesta tunte-elämän häiriöstä. Taustalla voi olla taipumusta sosiaaliseen arkuuteen, huonoja kokemuksia vuorovaikutustilanteissa ja sosiaalisissa suhteissa tai jopa masentuneisuutta. Tällöin nuoren ongelmia voi olla vaikea ulkopuolisen havaita, koska nuori useasti reagoi sisäisesti eikä näytä ahdistusta selkeästi muille. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 31.)

Syrjäytymisen on perinteisesti nähty etenevän vaiheittain. Erään määritelmän mukaan syrjäytymisprosessissa on useampia vaiheita. Vaikeudet kotona, koulussa tai sosiaalisessa toimintaympäristössä, koulun keskeyttäminen tai alisuorittaminen, huono työmarkkina-asema, täydellinen syrjäytyminen sekä laitostuminen tai eristäytyminen yhteiskunnasta ovat esimerkkejä prosessin osista. Nuoren elämä koostuu monesta eri osatekijästä, kuten kodista, koulusta ja ystäväpiiristä. Nämä voivat kaikki osaltaan vaikuttaa positiivisesti nuoren kehitykseen. Kuitenkin kaikkiin osa-alueisiin voi sisältyä myös negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä. Keskusteluvaikeudet kotona, ongelmat ystävien kanssa, huono ilmapiiri koulussa, oppimisvaikeudet ja väsymys ovat esimerkkejä näistä nuoren kehitykseen negatiivisesti vaikuttavista tekijöistä. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 28–37.)

3.3 Koulukiusaaminen

Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa esiintyy väistämättä konflikteja ja erimielisyyksiä. Nämä eivät ole pelkästään paha asia, vaan erilaiset välienselvittelyt ovat myös eräänlaisia kehityksellisiä tehtäviä ihmisen elämässä. Näiden tilanteiden avulla lapsi oppii esimerkiksi tunnistamaan tunteita itsessään, hallitsemaan niitä, selvittämään riitoja sekä sopimaan niitä. Lapset myös usein härnäävät toisiaan tarkoittamalla sillä mitään todella pahaa. Jotkut tilanteet kiusoittelun kohde ottaa leikillä, mutta jotkin voivat todella loukata. (Salmivalli 2010, 12.)

Toistuvasti yhteen ja samaan henkilöön kohdistuvaa tahallisen vihamielistä käyttäytymistä kutsutaan kiusaamiseksi. Kiusaamiselle on ominaista myös osapuolten epätasaväkisyys. Kiusaaja on kiusattua esimerkiksi iän, fyysisen voiman tai/ja tukijoukkojen puolesta jollain tavalla vahvempi. Kiusaaminen on siis vallan tai voiman väärinkäyttöä. Kaikkeen kiusaamiseen tai muuhun häiriökäyttäytymiseen ei voida puuttua samoilla keinoilla. Kaikissa tilanteissahan ei ole kyse systemaattisesta kiusaamisesta. Koulukiusaamistilanteissa osapuolten roolijako ja keskinäiset voimasuhteet ovat useimmiten selkeät, toinen on nöyrytetty ja toinen nöyryyttäjä. (Salmivalli 2010, 12–13.)

Kiusaamista esiintyy monin eri tavoin. Kiusaaminen voi olla sanallista, porukan ulkopuolelle sulkemista, valheiden levittämistä, fyysistä sekä omaisuuteen kohdistuvaa. Nykyään yleistymässä on myös kännyköiden tai internetin välityksellä tapahtuva kiusaaminen. Kuitenkaan tekojen muoto ei ratkaise onko se kiusaamista. Tekojen systemaattisuus on näissä tilanteissa ratkaisevaa. Usein kiusatua kiusataan monin eri tavoin pitkällä aikavälillä. Senkään takia kiusaamisen muodolla ei ole keskeistä merkitystä kiusaamista selvitetessä. (Salmivalli 2010, 14.)

Oppimisympäristöllä on suuri vaikutus oppilaiden oppimiseen ja kouluviihtyvyyteen. Onnistuneen kasvamisen ja oppimisen edellytys on kiusaamattomuus. Jos ilmapiiri luokassa on pelokas ja jännittynyt, ei kukaan pysty keskittymään itse opetukseen. Lopulta kouluun meneminen voi tuntua ahdistavalta myös niistä, joita ei varsinaisesti kiusata. Poissaolot lisääntyvät ja niiden myötä oppilas jää opinnoissa helposti jälkeen. Yksittäisen oppilaan kiusaaminen saattaisi loppua alkutekijöissään, jos suurin osa oppilaista puuttuisi kiusaamistilanteeseen sellaisen nähdessään. Kiusaaminen luo pelkoa koko luokkayhteisöön ja jokainen oppilas pelkää joutuvansa kiusatuksi. Kiusaamisen vaikutukset näkyvät usein sekä kiusaajassa että kiusatussa. Molemmat ”oppivat” tietynlaisen roolin, jonka mukaan toimivat yhteisössä. Roolit voivat jäädä pysyviksi, jolloin esimerkiksi koulukiusaajasta voi tulla työyhteisön kiusaaja. (Hamarus 2008, 76–78.)

Koulukiusaaminen aiheuttaa ongelmia sekä kiusaajan että kiusatun vertaissuhteisiin. Vertaissuhteilla tarkoitetaan lapsen tai nuoren vuorovaikutussuhdetta muihin saman ikäisiin. Molempien sekä kiusaajan että kiusatun vertaissuhteet ovat normaalista poikkeavia. Ongelmat vertaissuhteissa kouluaikana voivat vaikuttaa nuoren pääsemiin mukaan kouluyhteisöön ja vähentää hänen opiskelutaitoaan – ja motivaatiotaan. Näillä voi olla vaikutuksia myöhemmin opiskelu- ja työpaikoilla, kun luodaan sosiaalisia ja yhteiskunnallisia suhteita. (Pörhölä 2008, 94–95.)

Koulukiusaamisen uhriksi joutuminen voi aiheuttaa erityisen pahoja traumoja sen pitkäkestoisuuden vuoksi. Se ei ole ohimenevä tilanne vaan useimmilla kiusatuilla se jatkuu monta vuotta. Kiusattu myös usein kokee menettäneensä ih-

misarvonsa ryhmätilanteissa, joissa kiusattua oppilasta pidetään erilaisena ja vähempiarvoisena. Tällaisesta asemasta on vaikea päästä eroon. Kiusatun käyttäytyminen tulkitaan aina kielteiseksi ja erilaisten vastoinkäymisten ajatellaan johtuvan kiusatusta itsestään. Luokkayhteisössä voi vallita yleinen mielipide siitä, että kiusatun kanssa ei saa olla kaveri ja hänelle pitää olla tyyneä. Joskus luokassa voidaan ajatella, että on suorastaan suositeltavaa osallistua kiusaamiseen ja tällöin kiusattu jää tilanteissa aivan yksin. (Salmivalli 2010, 25–26.)

Kiusaajalle koulukiusaaminen saattaa olla kynnyksen epäsosiaaliseen ja epärehelliseen toimintaan. Kiusaajalla saattaa olla itsensä korostamisen tarvetta, huonot käytöstavat, puutteellinen tuki kotoa ja vanhempien hyväksynnän puute eli vähäinen määrä sosiaalista pääomaa. Kiusaamisen pysähtymiseen selkeästi vaikuttavat normit ja avoin keskustelu on hyväksi kaikille osapuolille. Kiusaamisen vakavuudesta keskusteleminen luokassa, vanhempien kanssa ja koko kouluyhteisön kanssa lisäävät koko kouluyhteisön sosiaalista pääomaa. (Pulkinen 2002, 66.)

Tutkimuksia kiusaamisen välittömistä vaikutuksista kiusatulle on tehty melko paljon. Seurauksia kiusatuksi tulemisesta ovat esimerkiksi yleinen ahdistuneisuus, ongelmat sosiaalisissa suhteissa, huono itsetunto, masentuneisuus, yksinäisyys ja kielteinen minäkuva. Tutkimustuloksista on selvinnyt, että merkittävin kiusaamiseen liittyvä psykososiaalinen ongelma on masentuneisuus. Molemmilla sukupuolilla ja useissa ikäryhmissä masentuneisuuden ja kiusaamisen uhriksi joutumisen suhde on vahva ja kaikenlaisen kiusaamisen yhteydessä. Kuitenkaan tuloksista ei voida aina tehdä suoraa päätelmää syy-seuraussuhteesta. Aina ei voi sanoa onko kiusaaminen aiheuttanut masentuneisuuden vai onko kiusatuksi valikoitunut lapsia, jotka ovat jo olleet masentuneita tai huonon itsetunnon omaavia. Useasti lapsen epävarmuus ja huono itsetunto houkuttelevat kiusaajia valitsemaan juuri tällaisia ongelmia omaavia lapsia kiusaamisen kohteeksi. (Salmivalli 2010, 26–28.)

Kiusaaminen ei aina ole ulkopuolisille näkyvää, mutta se aiheuttaa kiusatulle erittäin paljon kärsimystä silloinkin. Kiusattu voi sulkea tunteet sisäänsä ja jopa

kieltää ne kokonaan. Häpeä kiusaamisesta kohdistuu kiusatun omaan persoonaan eikä esimerkiksi tekoihin. Kiusattu kokee, että hän ei ole tarpeeksi hyvä. Nuoret usein kokevat erilaiset asiat syvemmin kuin aikuiset, koska nuorilla ei ole vielä kehittynyt omia selkeitä toimintamalleja. Voimakkaat tunnekokemukset korostuvat niissä tilanteissa, joista nuorella ei ole kokemusta. Sekä myönteiset että kielteiset tunnekokemukset vaikuttavat nuoren identiteetin kehitykseen, joko vahvistaen tai heikentäen. Tilanteissa, jotka muistuttavat kiusattua menneisyyden kiusaamistilanteista, vahvat tunteet voivat nousta herkästi pintaan. (Kiviniemi, Lämsä & Pönkkö 2009, 99–101.)

Kiusaamisen uhreina pitkään olleiden lasten erilaiset psykososiaaliset ongelmat lisääntyvät usein vielä kiusaamisen loppumisen jälkeen. Pitkittäistutkimuksissa on selvinnyt, että masentuneisuus ja huono itsetunto näkyvät kiusattujen elämässä vuosienkin jälkeen. Kiusaamisen seuraukset ovat olleet lievempiä niillä kiusatuilla, jotka ovat tunteneet hyväksyntää kotonaan. Muutenkin ryhmään kuulumisen tunne ja edes yksi läheinen ystävyysuhde, vaikuttavat positiivisesti kiusaamisen jättämiin vaikutuksiin. (Salmivalli 2010, 26–30.)

On sekä kiusatun että kiusaajan kannalta tärkeää, että kiusaamiseen puututaan ja se saadaan loppumaan. Jos kiusaaja saa jatkaa kenenkään siihen puuttumatta, jatkaa hän opittua toimintamallia myös tulevaisuudessa esimerkiksi työelämässä. Kiusatulle taas on aina traumatisoivampaa, mitä pidempään kiusaaminen jatkuu. Ryhmän muidenkin lasten kannalta on tärkeää, että he näkevät kiusaamiseen puututtavan. Ryhmäläiset oppivat näin, että kaikkia on kohdeltava samanarvoisesti ja väärin tekemisestä joutuu vastuuseen. (Salmivalli 2010, 30.)

Joskus kiusatusta tulee kiusaaja ja usein syynä on se, ettei kiusattu ole löytänyt muita keinoja puolustaa itseään tai suojautua kiusaamiselta. Suojautumiskeinona kiusattu sitten hyökkää ennen kuin muut ehtivät hyökätä häntä vastaan. Tällainen käyttäytymismalli voi siirtyä jatkossa myös muihin tilanteisiin ja ihmissuhteisiin. Tällainen hyökkäävä käytös korostuu niissä tilanteissa, joissa kiusattu nuori tuntee itsensä uhatuksi ja kohtaa muita vastoinkäymisiä. (Lämsä 2009a, 71.)

Usein keskitytään käsittelemään vain kiusaajan ja kiusatun välejä, mutta ei ymmärretä koulun ilmapiirin ja sivustakatsojien merkitystä kiusaamistilanteissa. Molemmilla on erittäin tärkeä merkitys kiusaamisen esiintymisessä ja sen muodoissa. Kiusattu voidaan ohjata erilaisten ammattiauttajien luo, mutta muut tekijät jätetään huomioimatta. Psykkisesti sairaaksi leimaantumisen pelko voi lisätä kiusatun ahdistusta huomattavasti. Yläasteella kiusaaminen on usein enemmän henkistä kuin fyysistä ja sen jatkuminen on useimmiten kiinni sivustaseuraajien määrästä. Ilman tilannetta seuraavia oppilastovereita, kiusaaminen todennäköisesti menettää merkityksensä. Keskeinen syy tilanteeseen puuttumatta jättämiseen on usein pelko ryhmän ulkopuolelle jäämisestä. Tilanteessa syntyvät ristiriitaiset tunteet voivat olla nuorelle todella ahdistavia. Toisaalta haluaisi puolustaa kiusaamisen uhria, mutta pelko joutua itse kokemaan samanlaista kohtelua estää auttamisen. (Sinkkonen 2010, 191–193.)

3.4 Tutkimuksia nuorten syrjäytymisestä ja koulukiusaamisesta

Useimpien tutkimusten mukaan Suomessa 5–15 prosenttia peruskouluikäisistä lapsista on kiusattuja. Tutkimusmenetelmä ja lasten ikä vaikuttavat tutkimustuloksiin. Vuosittaisilla kouluterveyskyselyillä tutkitaan kiusaamisongelman yleisyyttä ja siinä tapahtuneita muutoksia. Kyselyyn osallistuvat parillisina vuosina Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin läänien kunnat, parittomina vuosina Länsi-Suomen ja Oulun läänien kunnat. Kyselyyn vastaavat samanlaisella lomakkeella kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset sekä lukion ensi- ja toisluokkalaiset oppilaat. Kiusattujen osuus on vuosina 1998–2009 kerätyn aineiston perusteella pysynyt ennallaan tai vähän lisääntynyt. WHO toteuttaa laajan kansainvälisen koululaistutkimuksen muutaman vuoden välein noin neljässä kymmenessä maassa. Kysely tehdään 11-, 13- ja 15-vuotiaille. Suomessa kysely on viimeksi tehty vuonna 2006. Silloin kiusattujen ja kiusaajien osuus ei kansainvälisessä vertailussa ollut suuri, mutta ei luvut eivät myöskään olleet alhaisempien joukossa. Tuloksistakin voi päätellä sen, että kiusaamisen esiintyminen on suhteessa siihen, kuinka paljon eri maissa on huomioitu kiusaamisen olemassaolo ja miten paljon kiusaamisen poistamiseksi on tehty. (Salmivalli 2010, 23–24.)

Vuonna 2009 tehdyn nuorten vapaa-aikatutkimuksessa tutkittiin muun muassa sitä, keiden kanssa nuoret keskustelevat vaikeista asioista. Tutkimukseen haastateltiin n 1200 10–29 –vuotiasta nuorta, jotka oli valittu tasapuolisesti ympäri Suomea satunnaisotannan avulla. 10–14-vuotiaista vaikeista asioista puhuu tutkimuksen mukaan vanhempien kanssa 87 prosenttia ja 60 prosenttia ystäviensä kanssa. Opettajan kanssa siitä ikäluokasta puhuu 7 prosenttia ja koulukuraattorin tai terveydenhoitajan kanssa 3 prosenttia. Tutkimuksen mukaan vanhemmille vaikeista asioista puhuminen vähenee iän myötä ja kavereiden merkitys kasvaa. Kuraattorin palveluiden vähäistä käyttöä perustellaan tutkimuksessa sillä, että palveluita on epätasa-arvoisesti tarjolla ja että nuoret eivät välttämättä tiedä koulukuraattorin toimenkuvaa. Tyttöjen ja poikien jakaumissa ei ollut kysymyksen kohdalla suurta eroa. (Myllyniemi 2009,7; 59–62.)

Vuoden 2006 nuorisobarometrissä tutkittiin yhtenä kysymyksenä sitä, missä määrin syrjäytyminen johtuu eri vaihtoehdoista. Barometrin vastaajat olivat 15–29 –vuotiaita ja heitä oli noin 1900. 56 prosentin mielestä ystävien puutteella ja 40 prosentin mielestä omalla laiskuudella ja välinpitämättömyydellä on paljon vaikutusta syrjäytymiseen. Harrastuksen puutteella oli 16 prosentin mielestä paljon vaikutusta ja koulutuksen puutteella 13 prosentin mielestä. Iän mukaan tarkasteltuna nuorimmat vastaajat korostivat muita enemmän biologisia ja geneettisiä eroja sekä yhteiskunnan epäoikeuden mukaisuutta. Miehet pitivät syrjäytymisen syitä enemmän yksilön ominaisuuksina kuin naiset. (Myllyniemi 2006, 14; 32–36.)

Vuoden 2007 nuorisobarometrissä tutkittiin yhtenä väittämänä sitä liioitellaanko nuorten syrjäytymistä yhteiskunnassa. Barometrin vastaajat olivat 15–29- vuotiaita ja heitä oli noin 1900. Kysymyksen tarkoituksena oli kysyä nuorilta itseltään, onko syrjäytymiskeskustelu oikeissa mittasuhteissa. Enemmistö oli sitä mieltä, että sitä ei liioitella. Valtaosa piti syrjäytymistä nuorten kohdalla todellisenä ilmiönä ja ongelmana. Barometrillä ei pystytty tutkimaan nuorten näkemyksiä syrjäytymisestä, mutta muutamien barometrin taustamuuttujien valossa pystyi tulkitsemaan syrjäytymisriskin kohonneen. Nuoret naiset olivat huolestuneempia kuin miehet. (Myllyniemi 2007,6;73–74.)

3.5 Varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen on prosessi, jossa ongelmat huomataan ja niihin yritetään löytää ratkaisu mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Oppilaan kanssa vuorovaikutuksessa olevilla tulisi olla prosessin jälkeen keinoja ja välineitä oikeanlaisen tuen antamiseen. Tuen antamisessa voi olla mukana useita eri asiantuntijoita ja keinoina voi olla esimerkiksi terapia ja erityisopetus. Varhaisen puuttumisen prosessissa aloitetaan pienillä havainnoilla ja niiden perusteella pyritään löytämään ratkaisuja, joilla oppilasta pystytään parhaalla mahdollisella tavalla auttamaan. Tilanteet ja oppilaat ovat erilaisia, joten varhaisen puuttumisen prosessi ei aina etene samalla tavalla. Oppilaan käytöksestä pystytään havainnoimaan paljon ja varhaisen puuttumisen tavoitteena on estää ongelmien liiallinen kasautuminen ja ehkäistä mahdollinen syrjäytyminen. Prosessina varhainen puuttuminen kestää tarpeen vaatiessa koko oppilaan kouluajan. Varhaisen puuttumisen prosessiin kuuluvat toimenpiteet koskevat oppilaan lisäksi myös hänen perhettään ja koko toimintaympäristöä. Moniammatillinen toimintamalli on yleinen lähestymistapa varhaisessa puuttumisessa. Ongelmat voivat olla moninaisia, joten apua ja tukea on oltava myös monipuolisesti. Ennaltaehkäisevä ja korjaava toiminta kuuluvat olennaisesti varhaiseen puuttumiseen. Koulu-terveydenhuolto on hyvä esimerkki ennaltaehkäisevästä toiminnasta, johon varhaisen puuttumisen tulisi keskittyä. Usein on kuitenkin niin, että ennaltaehkäisevään työhön ei ole tarpeeksi resursseja eikä aikaa. Laissa säädetään varhaisen puuttumisen toiminnan järjestämisestä. (Huhtanen 2007, 28–30.)

Jokainen oppilas reagoi ja käyttäytyy eri tavalla. Syyt tietynlaiseen käyttäytymiseen tulisi aina selvittää. Oppilas ei läheskään aina pysty itse selittämään käyttäytymistään tai ole edes tietoinen ongelmistaan. Havaitun ongelman selvittäminen vie yleensä aikaa ja kaikki prosessin osapuolet voivat tuntea turhautumista ja avuttomuutta, koska asioiden eteneminen saattaa olla niin hidasta. Oikean tukipalvelun löytäminen voi kestää, mutta odottamiseen käytetty aika tulisi hyödyntää. Oppilaan motivaation ja jaksamisen kannalta on tärkeää, että hän kokee onnistumisia ja oppimisen mielekkääksi. Motivaation ja toimintakyvyn on kuitenkin lähdettävä oppilaasta itsestään. Tällöin puhutaan voimaantumisesta. Voimaantuminen on luottamusta omiin mahdollisuuksiin ja tehokkuuteen. Voi-

maantumisen prosessiin vaikuttavat muut ihmiset, ympäröivät olosuhteet sekä sosiaaliset rakenteet. (Huhtanen 2007, 35–36.)

3.6 Yksinäisyys

Läheinen ihmissuhde ja ystäväverkosto luovat yhteenkuuluvuuden, turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunteita. Yksinäisellä näitä tunteita ei ole. Yksinäisellä nuorella on usein negatiivinen minäkäsitys. Yksinäisyyteen voivat vaikuttaa monet eri asiat ja yksinäisyys on monelle vakava mielenterveyttä uhkaava tekijä. Yksinäisyyteen liittyy erilaisia piirteitä ja tärkeää on erottaa yksin oleminen sekä yksinäisyys. Ihminen voi olla fyysisesti yksin, mutta ei koe itseään yksinäiseksi. Ihminen kaipaa omaa aikaa ja tällöin yksin oleminen on tärkeää. Nuorella yksinäisyys näkyy muun muassa ajatuksissa, tunteissa ja käyttäytymisessä. Nuori helposti vertailee omia sosiaalisia suhteitaan sekä muiden nuorten suhteisiin että omiin aikaisempiin kokemuksiinsa. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 298–299.)

Nuoren yksinäisyyden aiheuttaja on usein tärkeän sosiaalisen suhteen päättymisen. Esimerkiksi muutto toiselle paikkakunnalle voi olla nuorelle muutenkin ahdistava tilanne ja tällöin useasti myös vanhat ystävyysuhteet katkeavat. Koululla voi olla tärkeä merkitys sekä yksinäisyyden ylläpitäjänä että ehkäisevänä tekijänä. Koulussa vallitseva kilpailutilanne voi aiheuttaa epäonnistumisen tai torjutuksi tulemisen tunteita, jotka taas aiheuttavat yksinäisyyden kokemuksia. Nuorten kehitys tapahtuu yksilöllisesti ja erilaiset muutokset voivat myös aiheuttaa yksinäisyyttä. Läheiset ystävät kehittyvät eri tahdissa ja eri suuntiin, jolloin ystävyysuhde voi muuttua muotoaan tai jopa katketa. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 299–300.)

Yksinäisyys voi aiheuttaa ongelmia sosiaalisten taitojen kehittymisessä, koska yksinäisellä ei ole normaaleja sosiaalisia vuorovaikutussuhteita. Ongelmat sosiaalisissa taidoissa taas helposti ylläpitävät yksinäisyyttä. Joskus yksinäiseksi itsensä tunteva nuori saa yksinäisyydestä motivaatiota hakeutua aktiivisesti muiden ihmisten seuraan esimerkiksi aloittamalla uusia harrastuksia. Toisaalta

on taas mahdollista, että nuori passivoituu ja jää yksin tunteidensa kanssa. Kouluissa voidaan pyrkiä vähentämään yksinäisyyttä esimerkiksi erilaisissa ryhmätilanteissa. Myös ne vähemmän aktiiviset ja yksinäisemmät nuoret olisi saatava tuntemaan itsensä hyväksytyksi ryhmään. Ryhmäjaot olisi hyvä tehdä opettajan avustuksella, koska yksinäiselle oppilaiden keskenään tekemät ryhmäjaot voivat olla todella ahdistavia. Joskus yksinäisyyttä pyritään selittämään pysyvillä piirteillä nuoressa, kuten esimerkiksi syrjäanvetäytyvällä luonteella. Tällöin nuori voi itse pyrkiä vaikuttamaan omaan käytökseensä, jotta se ei ainakaan olisi esteenä muodostaa sosiaalisia suhteita. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 300–302.)

4 KOULUN MERKITYS NUOREN ELÄMÄSSÄ JA NUOREN TUKEMISEEN LIITTYVÄ PALVELUJÄRJESTELMÄ

4.1 Koulu ja syrjäytyminen

Suomessa koulujen toimintaa ohjaavat lait ja asetukset. Perusopetuslain ja oppilashuollon toimintaa ohjaavien lakien lisäksi on erilaisia sopimuksia, joiden mukaan koulujen on toimittava. Perusopetusta määrittävässä laissa velvoitetaan yhteistyöhön ja suunnitelmallisuuteen sekä ottamaan lasten oikeudet huomioon. Laki velvoittaa myös oppilaita, joiden on noudatettava oppivelvollisuutta ja suorittaa annetut tehtävät. Opetussuunnitelmissa on kiinnitetty huomiota myös erityistä opetusta tarvitsevien oppilaiden opetukseen. Varhainen puuttuminen ja tukitoimien suunnittelun tärkeys on siinä ensisijaisen tärkeää. Lain mukaan puuttuminen havaittuihin ongelmiin on velvollisuus. Opetussuunnitelmassa on muutenkin määritelty koulun toimintaa ohjaavat ja oppiainekohtaiset, oppimisen tukea ja arviointia koskevat tekijät. Suunnitelmassa on oma osansa myös kodin ja koulun yhteistyön periaatteille sekä määritelmät oppilashuollon järjestämisestä. Näin saadaan paremmin turvattua kaikille oppilaille mahdollisuus kasvuun ja oppimiseen. (Tilus 2004, 131–133.)

Nuoren suhtautuminen kouluun vaikuttaa nuoren koulusuorituksiin, koulumotivaatioon sekä erilaisiin kouluun liittyviin valintoihin. Koulun ja nuoren suhteeseen vaikuttavat myös nuoren asennoituminen koulun sääntöihin, oppilaan oma koulumenestys, ryhmä koko sekä asema kouluyhteisössä. Opettajan tehtävänä on huomioida oppilaiden erilaisuus niin oppijoina kuin ihmisinäkin. Kasvun oikeanlainen tukeminen vaatii oppilaiden yksilöllisyyden hyväksymistä ja ymmärtämistä. Oppilaiden erilaisuutta voidaan hyödyntää oppimisessa, jossa oppilaat voivat opiskella eri tyyleillä omien vahvuksiensa mukaisesti. Tämä voi myös lisätä ryhmän keskinäistä suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä. (Lämsä 2009b, 33–43.)

Oppilashuollolliseen toimintaan osallistuu omalla panoksellaan koko koulun henkilökunta. Tilanteisiin tulee puuttua välittömästi ja johdonmukaisilla menette-

lytavoilla. Jokaisen on omalla toiminnallaan huolehdittava, että arki koulussa toimii kaikkien hyvinvointia edistäen. Jokaisen koulun on opetussuunnitelmaan kirjattava oppilashuollollisen työn linjaukset sekä oppilashuoltoryhmän toimintaperiaatteet ja sen jäsenten perustehtävät. Oppilashuollon tehokkaalla järjestämisellä vapautuu opettajalta enemmän aikaa perustehtävänsä hoitamiseen, kun hänen ei tarvitse toimia esimerkiksi ”kuraattorin, psykologin tai terveydenhoitajan” roolissa oppilaille. Opettajan ja oppilashuoltoryhmän velvollisuus on ohjata oppilas tarpeen vaatiessa koulun ulkopuolisten asiantuntijapalvelujen piiriin. (Tilus 2004, 131–133.)

Osalla nuorista ilmenee vaikeuksia opinnoissa jo ala-asteella ja tällöin kyse voi olla seurausta oppimisvaikeuksista. Erilaiset tarkkaavaisuushäiriöt ovat myös yleistyneet ja nuori voi reagoida ongelmiinsa välttelemällä kouluun menoa, epäsosiaalisella toiminnalla sekä muulla häiriökäyttäytymisellä. Joskus ongelmat kasvavat niin suuriksi etteivät vanhemmat ja opettajat löydä välineitä nuoren auttamiseen. Aina on myös nuoria, jotka eivät saa kotoaan riittävästi tukea arvostusta. Opetusmenetelmät, kouluyhteisön ilmapiiri ja erilaiset tukitoimet ovat tällaisille nuorille erityisen tärkeitä. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 32.)

Yläasteikäisissä nuorissa on erilaisista mielenterveysongelmista kärsiviä nuoria yhä enemmän. Tukea haetaan esimerkiksi masennukseen, unihäiriöihin, jännittyneisyyteen sekä paniikki- ja syömishäiriöihin. Kynnys hakea apua voi olla korkea ja jonot pitkiä. Nuoret saattavat vältellä avun hakemista leimautumisen pelon takia. 15–17-vuotiaiden keskuudessa ongelmaksi voi muodostua myös se, että he eivät enää koe kuuluvansa kasvatus- ja perheneuvolan asiakkaiksi. He taas toisaalta ovat liian nuoria aikuisten palveluihin. Palveluiden piiriin hakeutuvilla nuorilla on usein erilaisia oppimisvaikeuksia sekä tarvetta erityisopetukseen. Jo peruskouluikäisten keskuudessa näkyy nuoria, joilla syrjäytymisen riski on jo selvästi havaittavissa. Perheen merkitys korostuu, koska nuori tarvitsee kaiken tuen hakeutuessaan hoitoon ja hoitoprosessin aikana. Nuori tarvitsee motivointia, turvallisuutta ja aikuisen mallin. Jos nämä puuttuvat, nuori saattaa helposti paeta kaveripiiriinsä ja voi altistua helpommin esimerkiksi päihteiden käyttöön. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 36.)

4.2 Nuorten hyvinvointia edistävät palvelut

Vanhemmilla on ensisijainen oikeus ja velvollisuus huolehtia nuoren kasvatuksesta ja hyvinvoinnista. Kunnan palvelujärjestelmän tarkoituksena on toiminnallaan turvata hyvinvoinnin edellytykset. Erilaiset moniammatilliset toimijat tekevät tiivistä yhteistyötä ja näin pyritään tukemaan lasta ja nuorta tämän tarpeista lähtevällä tavalla. Kunnan palvelujärjestelmän lisäksi perheiden hyvinvointia tukevia palveluita järjestävät myös erilaiset järjestöt ja vapaa-ajan toimijat. Yksi tärkeimmistä keinoista ennaltaehkäisevässä työssä on taata perheille laadukkaat peruspalvelut ja järjestää toimivia lasten- ja nuorten palveluja. (Nurmijärvi 2009, 1.)

4.2.1 Oppilashuolto

Nuoren oppimisen perusedellytyksistä huolehtii oppilashuolto. Sen tarkoituksena on taata terve ja turvallinen kouluympäristö, suojata mielenterveyttä, ehkäistä syrjäytymistä ja edistää koulu yhteisön hyvinvointia. Oppilashuollolliset tehtävät kuuluvat kaikille yhteisössä työskenteleville ja oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Esimerkkejä oppilashuollosta ovat kouluterveydenhuolto ja koulukuraattoritoimintaan liittyvät palvelut. Tukipalveluja ovat kouluissa toimivat koulunkäyntiavustajat, kouluruokailu- ja kuljetukset. Suuri osa oppilashuolto työstä tehdään oppilashuoltoryhmissä, joita on kaikissa Nurmijärven kouluissa. (Nurmijärvi 2009, 16–17.)

Oppilashuoltoryhmä kokoontuu aina tarpeen vaatiessa, mutta kuitenkin vähintään kerran lukukauden aikana. Ryhmän kokoonkutsujana toimii rehtori ja ryhmään voi kuulua lisäksi erityisopettaja, koulukuraattori, terveydenhoitaja, psykologi ja oppilaanohjaaja. Lisäksi aina tilanteen ja tarpeen mukaan ryhmän tapaamiseen voi osallistua myös luokanopettaja, luokanvalvoja, sosiaalityöntekijä, lääkäri, huoltaja, poliisi sekä muut asiaan liittyvät henkilöt. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on saada oppilaille oikeanlaista apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Oppilashuoltoryhmän tehtävänä on muun muassa tukea opettajia kasvatukseen ja opetustyöhön liittyvissä ongelmatilanteissa sekä

suunnitella erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opiskelun järjestämisestä. (Nurmijärvi 2009, 16–17.)

4.2.2 Koulukuraattori

Koulukuraattorin tarjoamat palvelut ovat osa koulujen psykososiaalista oppilashuoltoa. Kuraattori toimii peruskoulun 1–9 -luokkalaisten tukena. Kuraattori-palveluiden tavoitteena on havaita, arvioida ja ehkäistä oppilaiden koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Koulukuraattori toimii myös yhteistyössä oppilaan, kodin, koulun sekä tarvittaessa muiden tahojen kanssa. Kuraattoriin ottaa yhteyttä oppilas itse, perhe, opettaja, oppilashuoltoryhmä tai jokin muu yhteistyötaho. Yhteydenoton jälkeen koulukuraattori tekee yhdessä huolen puheeksiottajan, kodin ja oppilaan kanssa palvelutarpeen selvityksen. Tarpeen vaatiessa oppilas ohjataan myös muiden tukipalveluiden piiriin. Nurmijärvellä on kuusi koulukuraattoria ja jokaisella kuraattorilla on 3–5 koulua työssäkäyntialueenaan. (Nurmijärvi 2009, 17–18.)

Rajamäen yläasteen kuraattorin Miia Luukan mukaan nuorten pahoinvointi näkyy kuraattorin työssä oppilaiden lintsaamisena, kiusaamistilanteiden lisääntymisenä sekä levottomuutena luokassa. Nuorilla ei ole taajamassa tarpeeksi viirikeitä ja he saattavat helposti turhautua tekemisen puutteeseen. Kuraattorin tavoitteena on saada positiivinen muutos oppilaan tilanteeseen ja olla oppilaan koulunkäynnin tukena. (Luukka 2010.)

Työmenetelminä ovat esimerkiksi yksilötapaamiset, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja tarvittaessa oppilaan ohjaus kunnan muiden tukipalvelujen piiriin. Riippuu aina vähän nuoresta ja tilanteesta, kuinka avoimesti nuoret asioistaan kuraattorille kertovat. Nuorilla on erilaiset taidot osallistua keskusteluun. Sosiaalista arviointia voidaan tehdä myös kirjallisesti erilaisilla tehtävillä. Tapaamisten tavoitteena on löytää ratkaisu oppilaan tilanteeseen, jotta koulunkäynti ei kärsisi ja oppilaan hyvinvointi lisääntyisi. Kuraattorin keskeisimmät yhteistyökumppanit ovat sosiaalitoimi, nuorisopsykiatrinen poliklinikka, nuorisoperhetyö, perheneuvola ja poliisi. Koulun sisällä yhteistyötä tehdään ensisijaisesti terveydenhoitajan, opintojenohjaajan, opettajien ja vanhempien kanssa. (Luukka 2010.)

Varhaista puuttumista ongelmiin voisi Luukan mukaan tehostaa tukemalla opettajia huomaamaan ongelmat ajoissa ja myös puuttumaan niihin varhaisessa vaiheessa. Opettajat ilmoittavat ongelmista joskus liian myöhään, jolloin puuttuminen niihin on vaikeampaa. Kunnan muiden toimijoiden kanssa voisi kehittää ennaltaehkäiseviä ryhmätoimintoja sekä vertaistukea lisäävää toimintaa. Kuraattorin ja opettajien yhteistyö sujuu koulussa hyvin ja opettajille on tehty kirjalliset ohjeet varhaisesta puuttumisesta. Kuraattori myös käy luokissa, työskentelee tukioppilaiden kanssa ja on mukana erilaisissa projekteissa. Kuraattorin näkyvillä olo madaltaa kynnystä tulla keskustelemaan asioista. (Luukka 2010.)

4.2.3 Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuollon ensisijaisena tavoitteena on oppilaiden ja kouluuyhteisön hyvinvoinnin parantaminen. Oppilaan terveydentilaa, kasvua ja kehitystä seurataan yhdessä oppilaan, opettajan, vanhempien sekä oppilashuollon henkilöstön kanssa. Työmenetelmistä tärkeimmät ovat terveystarkastukset, terveydenhoitajan vastaanotto, moniammatillinen yhteistyö ja terveysneuvonta. Nurmijärvellä opiskelijaterveydenhuolto, sen vastaanotot ja toiminta tapahtuu koulujen yhteydessä. Terveysneuvontaan ei kuulu varsinainen sairaanhoito, paitsi äkillisissä sairastapauksissa. Useimmiten syy terveydenhoitajan vastaanotolle menoon liittyy päänsärkyihin, niska- ja hartiakipuihin, väsymykseen, masentuneisuuteen ja erilaisiin tapaturmiin. (Nurmijärvi 2009, 25.)

10–20 -vuotiaille nuorille on järjestetty mahdollisuus nuorisoneuvolan palveluihin. Nuoret tapaavat terveydenhoitajan sekä lääkärin koulunsa terveydenhoitotiloissa. Neuvolassa nuoren on mahdollista keskustella monista eri elämänsä liittyvistä asioista. Esimerkiksi terveystarkastukset ja -todistukset ajokorttia tai armeijaa varten, seurusteluun, seksiin ja ehkäisyyn liittyvät kysymykset ja keskustelun tarve ammattilaisen kanssa saavat nuoret ottamaan yhteyttä nuorisoneuvolaan. Terveysneuvola pystyy usein luomaan luottamuksellisen suhteen oppilaan ja perheiden kanssa, koska on useimmiten oppilaan kanssa tekemisissä useamman vuoden. Terveysneuvola pystyy aistimaan koulussa vallitsevan ilmapiirin ja tapahtumat, jos useamman nuoren pahoinvointi näkyy vas-

taanottotilanteissa. Näin hänellä on paremmat mahdollisuudet pyrkiä vaikuttamaan ongelmiin ennaltaehkäisevästi. (Nurmijärvi 2009, 26.)

Terveydenhoitaja Marja Sohkasen mukaan nuorten pahoinvointi näkyy muun muassa syömishäiriöinä, viiltelynä, poissaoloina koulusta, väsymyksenä, jaksamattomuutena, levottomuutena, riitaisuutena ja vetäytymisenä ryhmästä. Vanhempien lisääntyneet ongelmat heijastuvat myös nuoriin ja näkyvät oppilaiden huonovointisuutena ja vanhempien välinpitämättömyytenä oppilaiden koulunkäyntiä kohtaan. (Sohkanen 2010.)

Terveydenhoitaja keskustelee nuoren kanssa kahden kesken ja kertoo huolista avoimesti nuorelle. Tarvittaessa otetaan yhteyttä vanhempiin. Joskus järjestetään keskusteluja niin, että sekä nuori että hänen huoltajansa ovat paikalla. Terveydenhoitaja voi myös ohjata nuoren esimerkiksi kuraattorin luo keskustelemaan. Myös terveydenhoitajan vastaanotolla huomaa Sohkasen mukaan sen, että nuoret ovat hyvin erilaisia. Osa puhuu avoimesti asioistaan, mutta osa saattaa käydä vastaanotolla muissa asioissa useamman kerran, ennen kuin todellinen ongelma selviää. Nuorelle on annettava riittävästi aikaa ja aitoa kiinnostusta hänen asioihinsa. (Sohkanen 2010.)

Terveydenhoitajan keskeisimmät yhteistyökumppanit ovat vanhemmat, opettajat ja koulukuraattori sekä aina tarpeen vaatiessa myös esimerkiksi päihdehoitaja tai nuorisopsykiatrinen poliklinikka ja koulupsykologi. Varhaisen puuttumisen keinoja voisi lisätä yhteistyön lisäämisenä eri toimijoiden välillä. Tapaamisia on jo kerran kuukaudessa, joissa pohditaan erilaisia ilmiöitä ja keinoja vaikuttaa niihin. Useimmiten nuoret itse tulevat terveydenhoitajan vastaanotolle, mutta joskus myös vanhemmat tai opettaja on kehottanut nuorta kertomaan ongelmastaan. Terveydenhoitajan on oltava luottamuksen arvoinen, jotta nuoret uskaltavat jatkossakin tulla hänen vastaanotolleen. Terveystarkastukset ovat myös hyvä keino luoda luottamuksellinen suhde nuoriin. (Sohkanen 2010.)

4.2.4 Nurmijärven nuorisopsykiatrian poliklinikka

Poliklinikalla hoidetaan nuorisopsykiatriseen arvioon ja hoitoon hakeutuvia 13–18 -vuotiaita nuoria ja heidän perhettään. Tärkeimpänä tavoitteena hoidossa on nuoren kasvun ja kehityksen tukeminen. Lähetteen poliklinikalle voi saada perusterveydenhuollosta, sosiaalitoimesta, oppilashuollosta tai yksityislääkäriltä. Myös terveydenhoitaja, psykologi, sosiaalityöntekijä tai koulukuraattori voivat laatia lähetteen. Vuonna 2008 poliklinikalla oli 1356 käyntiä ja kirjoilla oli 104 nuorta. Nurmijärven kunnan nuoret saavat poliklinikan tarjoamien palveluiden lisäksi käyttää nuorten päivä kuntoutusyksikön tarjoamia ryhmämuotoisia kuntoutuspalveluja Järvenpäässä ja Nurmijärvellä. Jos avohoidon palvelut eivät riitä nuoren kuntoutumiseen, voidaan harkita osastohoidon tarvetta Kellokosken sairaalan nuorisopsykiatrian osastoilla. (Nurmijärvi 2009, 60.)

5 SEURAKUNNAN MERKITYS NUOREN KASVUN TUKEMISESSÄ

Suomessa valtaväestöstä suurin osa kuuluu evankelisluterilaiseen kirkkoon. Seurakunnat järjestävät monipuolisesti ohjelmaa kaikenikäisille jäsenilleen. Tärkeä osa seurakuntien nuorisotyötä on rippikoulu, johon osallistuu vuosittain yli 90 prosenttia 15-vuotiaista nuorista. Useasti nuoret innostuvat rippikoulun jälkeen osallistumaan isoskoulutukseen ja sen käytyään nuori voi toimia ohjaajana rippikouluissa. Seurakunnilla on nuorisotiloja, joissa nuoret voivat kokoontua. Nuoret osallistuvat seurakunnissa esimerkiksi erilaisiin musiikkitapahtumiin, nuorisokahviloihin ja messuihin. Nuorille järjestetään myös monipuolisesti auttamiseen ja tukemiseen liittyvää toimintaa. Nuoret pääsevät osallistumaan valmiiksi järjestetyille retkille ja leireille, joita pidetään varsinkin koulujen lomaaikoina. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 271–273.)

Seurakunnan toiminta näkyy kouluissa esimerkiksi päivänavauksina ja koulujumalanpalveluksina, joita kirkon nuorisotyöntekijät ja papit kouluissa säännöllisesti pitävät. Lähtökohtana tapahtumille ja toiminnalle ovat usein koulujen tarpeet ja toiveet. Koulujen kanssa tehtävä yhteistyö haastaa seurakuntia kehittämään toiminnassaan. Esimerkiksi lapsia ja nuoria kiinnostavat ja puhuttelevat jumalanpalvelukset koskettavat todennäköisesti myös muita. (Pihkala 1997, 95–97.)

Seurakuntien oppilaitostyö on tärkeä osa varhaiskasvatus- ja nuorisotyötä sekä nuorten aikuisten kanssa tehtävää työtä. Koulun ja seurakunnan lähtökohtana on kasvatus. Kirkon nelivuotiskertomukseen (2004–2007) on koottu seurakunnilta kerättyjä tietoja ja tilastoja eri vuosilta. Lähes kaikki seurakunnat ovat ilmoittaneet tekevänsä koulujen kanssa yhteistyötä. Suurin osa seurakunnista ilmoitti pitävänsä kouluissa koulujumalanpalveluksia, päivänavauksia sekä hartaushetkiä. Seurakunnat tekevät myös jonkin verran koulupastori- ja kummitoimintaa. Yhteistyötä seurakuntien ja koulujen kesken tehdään myös retkien ja leirien muodossa. Osa seurakunnista järjestää leirikouluja ja vieraillee myös kouluilla järjestettävissä vanhempainilloissa. (Kääriäinen 2008, 151.)

Kouluissa yhteiset tilaisuudet koulun ja seurakunnan kesken järjestetään usein hyvin eri-ikäisille koululaisille. Lähestymistapaan on kiinnitettävä siksi erityistä huomiota. Usein hyödynnetäänkin erilaisia lauluja ja tarinoita, joihin jokaisen on helppo samaistua iästä riippumatta. Lapsille ja nuorille puhuttaessa on tekstin oltava selkeää ja yksinkertaista, jotta mielenkiinto käsiteltyyn aiheeseen säilyy ja he myös ymmärtävät, mistä puhutaan. Eleet, ilmeet ja toiminnalliset menetelmät ovat myös tehokkaita vuorovaikutustapoja nuorten kanssa toimittaessa. (Pihkala 1997, 98.)

Kirkon erityisnuorisotyön tavoitteena on tavoittaa lapset ja nuoret, jotka ovat syrjäytymisvaarassa tai ovat jo syrjäytyneet. Erityisnuorisotyön roolin katsotaan olevan tärkeä syrjäytymisen ehkäisemisessä ja lieventämisessä. Erityisnuorisotyön muotoja ovat muun muassa avoimien ovien toiminta, Saapas-toiminta, katupartiointi, huumetyö, yökahvilatoiminta sekä yksilötyö. Seurakuntien erityisnuorisotyö tekee aktiivista yhteistyötä kunnallisen nuorisotyön kanssa. Muita yhteistyökumppaneita ovat muun muassa poliisi, sosiaalitoimi, krimininaalihuolto, perhetukikeskukset, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, kirkolliset järjestöt sekä muut järjestöt. (Kääriäinen 2008, 149–150.)

Nurmijärvellä seurakunta järjestää nuorille monenlaista toimintaa sekä seurakunnan tiloissa että kouluissa. Kouluissa pidetään muun muassa päivänavauksia ja vierailuja oppitunneilla. Nuorisotyöntekijät ja papit pitävät päivänavaukset ja niitä pidetään kaikilla kunnan kouluilla. Seurakunnan nuorisotyö tekee yhteistyötä kunnan nuorisotoimen kanssa esimerkiksi koululuokkien ryhmätystoiminnan yhteydessä ja tukioppilaiden koulutuksessa. Myös erityisnuorisotyön osalta yhteistyö seurakunnan ja koulujen kanssa on lisääntynyt. (Nurmijärvi 2009, 31.)

Seurakunnan järjestämiin tapahtumiin ja toimintaan osallistuu viikoittain hyvin erilaisia nuoria. Seurakunta tarjoaa tilat muun muassa avoimien ovien toimintaan, eli kuppiloihin ja peli-iltoihin. Bänditoiminta on myös vilkasta. Nurmijärvelläkin lähes kaikki 15 vuotta täyttävistä nuorista käy rippikoulun. Useat jatkavat rippikoulunsa jälkeen ryhmänohjaajakoulutukseen, jonka jälkeen he saavat toimia rippikouluissa pienryhmäohjaajina. Tärkeä osa seurakunnan nuorisotyötä

ovat juuri isokset, erilaisten kerhojen ohjaajat ja vapaaehtoistyöntekijät. (Nurmi-järvi 2009, 31.)

Johtavan perheneuvojan Heli Pruukin mukaan perheasiain neuvottelukeskus- sessä tapaa lähes päivittäin nuorten vanhempia, joilla on huoli oman lapsensa hyvinvoinnista. Hän kartoittaa tilannetta vanhempien kanssa ja etsii yhdessä heidän kanssaan mahdollisia tapoja reagoida ja tukea sekä ohjata avun piiriin. Pruuki tekee jonkin verran yhteistyötä perheneuvolan, lastensuojelun ja kirkon nuorisotoimen kanssa. Hän toimii enemmän työnohjaajan roolissa kuin itse rea- goivana osapuolena. Pruukin mukaan nuorten pahoinvointi on saattanut lisääntyä, mutta ainakin se on tullut näkyvämmäksi. Oireilu on näkyvää ja yhä ag- gressiivisempaa. Varsinkin tyttöjen pahoinvointi näkyy lisääntyneenä itsetuhoi- suutena ja väkivaltana. Pruukin mukaan seurakunnan niin sanottu kokoontuva toiminta on tärkeää, vaikka etsivää nuorisotyötä lisättäisiinkin. Rippikoulutyö on tärkeää, koska siellä tavoitetaan lähes koko ikäluokka. Yhteistyö seurakunnan ja koulujen välillä vaihtelee paikkakunnittain suuresti ja myös eri koulujen välillä. Rippikoulussa käsitellään koko elämää ja syrjäytymiseen liittyvät teemat nouse- vat keskusteluissa usein esiin. (Pruuki 2010.)

Perhetyön diakonin Tarja Kolarin mukaan nuorten pahoinvointi näkyy muun muassa perheitä tavattaessa, erilaisissa ryhmissä ja leireillä. Ongelmat tulevat esiin keskusteluissa ja nuorille suunnatuissa vertaisryhmissä. Usein nuoret ovat joutuneet pitämään murheitaan sisällään pitkäänkin ja keskustelemalla nuorten ja heidän perheidensä kanssa tilanteeseen pyritään löytämään oikeanlainen ratkaisu. Kolari tekee yhteistyötä seurakunnan sisällä useiden eri tahojen kans- sa, mutta varsinkin erityisnuorisotyöntekijöiden kanssa. Kunnan perhetyönteki- jät, sosiaalityöntekijät ja perheneuvola ovat myös läheisiä yhteistyökumppanei- ta. Kolarin mukaan on tärkeää nähdä perhe kokonaisuutena ja hyödyntää seu- rakunnan tarjoamaa ryhmä- ja leiritoimintaa perheiden tavoittamiseksi. Seura- kunta tarjoaa monipuolisesti erilaista toimintaa eri-ikäisille lapsille ja nuorille. Toiminnalla voi tukea nuorta hänen kasvussaan ja kehityksessään, mutta haas- teena on nuorten tavoittaminen. Nuorisotyö voi kouluissa käydessään lisätä seurakunnan tunnettavuutta nuorten keskuudessa. (Kolari 2010.)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

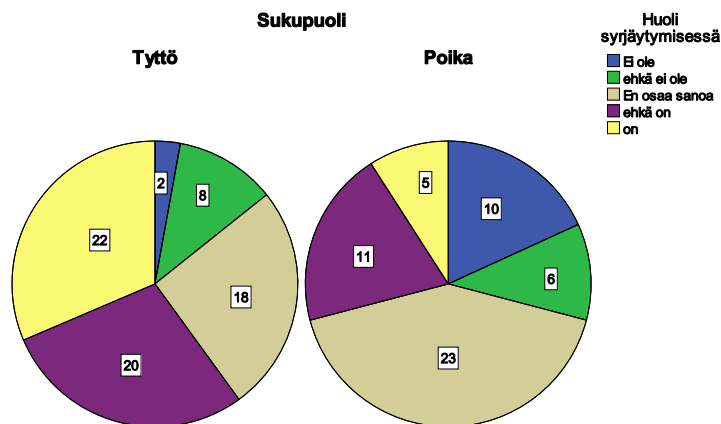
Tutkimuksen otos on kattava, koska Rajamäen yläasteella on 147 kahdeksaluokkalaista, joista kyselyyn vastasi 129 oppilasta, mutta niistä jouduimme hylkäämään asiattomuuden vuoksi kaksi lomaketta, kuten jo mainitsimme. Analysoiduksi vastausprosentiksi tulee 86,4 prosenttia. Näistä 71 oli tyttöä ja 56 poikaa. Prosentuaalisesti tyttöjä oli 55,9 ja poikia 44,1. Lisäksi joidenkin vastausten kohdalla oli tyhjää tai vastattu moneen kohtaan, joten nekin hylkäsimme. Tämän vuoksi merkitsemme jokaisen jakauman yhteyteen sen kyselyn otannan. Tulosten käsittelyssä käytimme SPSS Statistics 19-tilastointiohjelmistoa. Merkitsemme kyseiseen kysymykseen vastanneiden määrän n = vastanneiden määrä.

6.1 Nuorten syrjäytyminen

Nuorten syrjäytymisen hahmottaminen on tärkein osuus kyselyämme. Kyselyssä kysyimme nuorilta, että onko heidän näkökulmasta huoli nuorten syrjäytymisestä aiheellinen. 21,6 prosenttia vastanneista nuorista oli sitä mieltä, että huoli on aiheellinen ja 24,8 prosentin mielestä huoli saattaa olla aiheellinen. Huoli ei ole luultavasti aiheellinen 11,2 prosentin mielestä ja 9,6 prosentin mielestä huoli ei ole lainkaan aiheellinen (taulukko 1). Huolen määrässä sukupuolten erot olivat suuret (kuvio 1). Tytöt olivat selvästi huolestuneempia syrjäytymisestä kuin pojat. 42 tyttöä ja vain 16 pojista olivat sitä mieltä, että huoli syrjäytymisestä on aiheellinen tai on ehkä aiheellinen. ($n=125$).

TAULUKKO 1. Onko huoli syrjäytymisestä mielestäni aiheellinen?

			Onko huoli syrjäytymisestä mielestäsi aiheellinen?					Total
			Ei ole	ehkä ei ole	En osaa sanoa	ehkä on	on	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	2	8	18	20	22	70
		%	1,6%	6,4%	14,4%	16,0%	17,6%	56,0%
	Poika	Määrä	10	6	23	11	5	55
		%	8,0%	4,8%	18,4%	8,8%	4,0%	44,0%
Yhteensä		Määrä	12	14	41	31	27	125
		%	9,6%	11,2%	32,8%	24,8%	21,6%	100,0%

KUVIO 1. Huoli nuorten syrjäytymisestä sukupuolen suhteen

Kysyimme syrjäytymiseen vaikuttavien tekijöiden merkitystä syrjäytymisriskiin nuorten omasta näkökulmasta. Kyselyyn osallistuneet nuoret eivät pitäneet koulumenestystä merkittävänä tekijänä, koska vain 15,7 prosenttia nuorista katsoi sillä olevan paljon tai melko paljon merkitystä. 44,7 prosentin mielestä sillä on jonkin verran tai ei ollenkaan merkitystä (Taulukko 2). (n=121). Koulusta lintsamisella on kyselyyn osallistuneiden mielestä jo enemmän merkitystä, koska 33,6 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että lintsamisella on paljon tai melko paljon merkitystä. 36,1 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että koulusta lintsamisella on jonkin verran tai ei lainkaan vaikutusta (Taulukko 3). (n = 122).

TAULUKKO 2. Miten paljon huono koulumenestys vaikuttaa syrjäytymiseen?

		Miten paljon huono koulumenestys vaikuttaa syrjäytymisriskiin?					Total	
		Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon		
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	8	31	22	6	3	70
	%		6,6%	25,6%	18,2%	5,0%	2,5%	57,9%
	Poika	Määrä	9	11	21	8	2	51
	%		7,4%	9,1%	17,4%	6,6%	1,7%	42,1%
Yhteensä		Määrä	17	42	43	14	5	121
	%		14,0%	34,7%	35,5%	11,6%	4,1%	100,0%

TAULUKKO 3. Miten paljon lintsaaminen vaikuttaa syrjäytymisriskiin

			Miten paljon lintsaaminen vaikuttaa syrjäytymisriskiin?					Total
			Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	7	23	16	18	6	70
		%	5,7%	18,9%	13,1%	14,8%	4,9%	57,4%
	Poika	Määrä	6	8	21	9	8	52
		%	4,9%	6,6%	17,2%	7,4%	6,6%	42,6%
Yhteensä		Määrä	13	31	37	27	14	122
		% I	10,7%	25,4%	30,3%	22,1%	11,5%	100,0%

Kavereiden merkitys korostuu nuorten vastauksissa, koska 61 prosenttia vastanneista nuorista pitää kavereiden vähyyttä paljon tai melko paljon merkityksellisenä syrjäytymisen riskitekijänä. 17,9 prosentin mielestä kavereiden vähyydellä ei ole lainkaan tai jonkin verran vaikutusta syrjäytymiseen (Taulukko 4). (n=123) Harrastusten puutteella nuoret eivät koe olevan merkittävää vaikutusta syrjäytymiseen. Vastanneista nuorista vain 26,6 prosentin mielestä harrastusten puutteella oli melko paljon tai paljon merkitystä. 37,9 prosentin mielestä harrastusten puutteella oli jonkin verran tai ei ollenkaan vaikutusta. (Taulukko 5) (n=124) Myöskään taloudellisen epävarmuuden merkitystä kyselyyn vastanneet nuoret eivät pitäneet isona syrjäytymistekijänä. 20,3 prosentin mielestä taloudellisella epävarmuudella on paljon tai melko paljon merkitystä syrjäytymiseen ja 27,6 prosentin mielestä sillä on jonkin verran tai ei lainkaan merkitystä. Taloudellisen epävarmuuden kohdalla oli muita enemmän ”en osaa sanoa” -vastauksia. Niitä oli yli 50 prosenttia (52,6 prosenttia) (Taulukko 6). (n=123)

TAULUKKO 4. Miten paljon kavereiden vähyyys vaikuttaa syrjäytymisriskiin?

			Miten paljon kavereiden vähyyys vaikuttaa syrjäytymisriskiin?					Total
			Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	4	7	9	27	24	71
		%	3,3%	5,7%	7,3%	22,0%	19,5%	57,7%
	Poika	Määrä	1	10	17	13	11	52
		%	0,8%	8,1%	13,8%	10,6%	8,9%	42,3%
Yhteensä		Määrä	5	17	26	40	35	123
		%	4,1%	13,8%	21,1%	32,5%	28,5%	100,0%

TAULUKKO 5. Miten paljon harrastusten puute vaikuttaa syrjäytymisriskiin?

			Miten paljon harrastusten puute vaikuttaa syrjäytymisriskiin?					Total
			Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	7	21	19	16	8	71
		%	5,6%	16,9%	15,3%	12,9%	6,5%	57,3%
	Poika	Määrä	6	13	25	5	4	53
		%	4,8%	10,5%	20,2%	4,0%	3,2%	42,7%
Yhteensä		Määrä	13	34	44	21	12	124
		%	10,5%	27,4%	35,5%	16,9%	9,7%	100,0%

TAULUKKO 6. Miten paljon taloudellinen epävarmuus vaikuttaa syrjäytymisriskiin?

			Miten paljon taloudellinen epävarmuus vaikuttaa syrjäytymisriskiin?					Total
			Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	6	16	33	10	5	70
		%	4,9%	13,0%	26,8%	8,1%	4,1%	56,9%
	Poika	Määrä	5	7	31	5	5	53
		%	4,1%	5,7%	25,2%	4,1%	4,1%	43,1%
Yhteensä		Määrä	11	23	64	15	10	123
		%	8,9%	18,7%	52,0%	12,2%	8,1%	100,0%

Päihteiden käytöllä on vastaajista 40,7 prosentin mielestä paljon tai melko paljon merkitystä ja 29,3 prosentin mielestä päihteiden käytöllä on jonkin verran tai ei ole lainkaan merkitystä syrjäytymiseen (taulukko 7). (n=123) Huonolla kaveripiirillä on 52,8 prosentin mielestä paljon tai melko paljon merkitystä ja 17,9 prosentin mielestä kaveripiirillä ei ole lainkaan tai on jonkin verran merkitystä (taulukko 8). (n=123) Nuorten mielipiteisiin päihteiden käytön ja huono kaveripiirin merkityksestä syrjäytymisriskiin voi vaikuttaa se, että näitä näiden merkitystä usein korostetaan heille.

TAULUKKO 7. Miten paljon päihteiden käyttö vaikuttaa syrjäytymisriskiin?

			Miten paljon päihteiden käyttö vaikuttaa syrjäytymisriskiin?					Total
			Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	9	11	18	19	13	70
		%	7,3%	8,9%	14,6%	15,4%	10,6%	56,9%
	Poika	Määrä	7	9	19	4	14	53
		%	5,7%	7,3%	15,4%	3,3%	11,4%	43,1%
Yhteensä		Määrä	16	20	37	23	27	123
		%	13,0%	16,3%	30,1%	18,7%	22,0%	100,0%

TAULUKKO 8. Miten paljon huono kaveripiiri vaikuttaa syrjäytymisriskiin?

			Miten paljon huono kaveripiiri vaikuttaa syrjäytymisriskiin?					Total
			Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	5	8	16	22	20	71
		%	4,1%	6,5%	13,0%	17,9%	16,3%	57,7%
	Poika	Määrä	2	7	20	12	11	52
		%	1,6%	5,7%	16,3%	9,8%	8,9%	42,3%
Yhteensä		Määrä	7	15	36	34	31	123
		%	5,7%	12,2%	29,3%	27,6%	25,2%	100,0%

Riitaisilla perhesuhteilla on vastaajista 51,2 prosentin mielestä paljon tai melko paljon merkitystä ja 19,5 prosentin mielestä riitaisilla perhesuhteilla on jonkin verran tai ei lainkaan merkitystä syrjäytymiseen (taulukko 9). (n= 123) Puutteellisilla vuorovaikutustaidoilla on vastaajista 42,3 prosentin mielestä paljon tai melko paljon merkitystä ja 19,5 prosentin mielestä niillä on jonkin verran tai ei lainkaan merkitystä syrjäytymiseen (taulukko 10). (n=123) Liiallisella tietokoneen käytöllä on vastaajista 31,7 prosentin mielestä paljon tai melko paljon merkitystä ja 33,4 prosentin mielestä liiallisella tietokoneen käytöllä ei ole lainkaan tai on jonkin verran merkitystä (taulukko 11). (n=123)

TAULUKKO 9. Miten paljon riitaiset perhesuhteet vaikuttavat syrjäytymisriskiin?

			Miten paljon riitaiset perhesuhteet vaikuttavat syrjäytymisriskiin?					Total
			Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	1	10	16	22	22	71
		%	,8%	8,1%	13,0%	17,9%	17,9%	57,7%
	Poika	Määrä	6	7	20	7	12	52
		%	4,9%	5,7%	16,3%	5,7%	9,8%	42,3%
Yhteensä		Määrä	7	17	36	29	34	123
		%	5,7%	13,8%	29,3%	23,6%	27,6%	100,0%

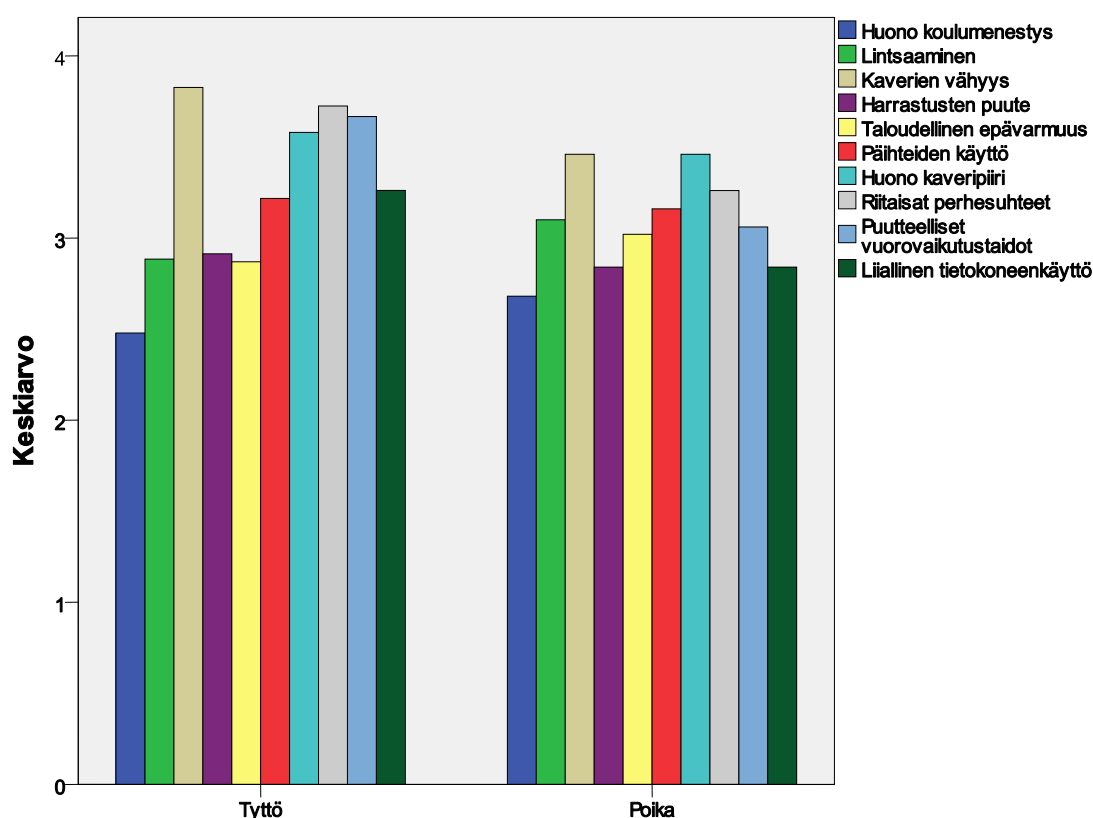
TAULUKKO 10. Miten paljon puutteelliset vuorovaikutustaidot vaikuttavat syrjäytymisriskiin?

			Miten paljon puutteelliset vuorovaikutustaidot vaikuttavat syrjäytymisriskiin?					Total
			Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	2	9	17	23	19	70
		%	1,6%	7,3%	13,8%	18,7%	15,4%	56,9%
	Poika	Määrä	3	10	30	4	6	53
		%	2,4%	8,1%	24,4%	3,3%	4,9%	43,1%
Yhteensä		Määrä	5	19	47	27	25	123
		%	4,1%	15,4%	38,2%	22,0%	20,3%	100,0%

TAULUKKO 11. Miten paljon liiallinen tietokoneenkäyttö vaikuttaa syrjäytymisriskiin?

		Miten paljon liiallinen tietokoneenkäyttö vaikuttaa syrjäytymisriskiin?					Total
		Ei lainkaan	Jonkin verran	En osaa sanoa	Melko paljon	Paljon	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä 4	16	22	13	15	70
		% 3,3%	13,0%	17,9%	10,6%	12,2%	56,9%
	Poika	Määrä 10	11	21	3	8	53
		% 8,1%	8,9%	17,1%	2,4%	6,5%	43,1%
Yhteensä		Määrä 14	27	43	16	23	123
		% 11,4%	22,0%	35,0%	13,0%	18,7%	100,0%

Tyttöjen ja poikien vastauksia verratessa syrjäytymiseen vaikuttavien tekijöiden kohdalla eri sukupuolten mielipiteillä ei ole juuri eroa. Tämä havainnollistuu hyvin kuviossa 2, koska siinä sekä tyttöjen että poikien kuviot ovat lähes samankaltaisia.

KUVIO 2. Syrjäytymiseen vaikuttavat tekijät suhteessa sukupuoleen

Kouluympäristö vaikuttaa vastausten perusteella nuorten hyvinvointiin. Työskentelyolosuhteilla on vaikutusta kouluviihtyvyyteen, koska koulunkäynti on mie-

luisampaa toimivissa olosuhteissa. Yhteishengen luominen ja parantaminen nousi esiin muutamassa vastauksessa. Kynnyksen ilmaista omia mielipiteitään tulisi olla matalampi. Aikuisten tulisi nuorten mielestä puhua nuorille sopivalla tavalla, rennosti ja ”epäaikuismaisesti”. Yksi vastaajista uskoi hyvän yhteishengen vaikuttavan myös nuorten liikkumiseen ja terveellisempään elämään. Nuorille pitäisi vastausten mukaan kertoa enemmän erilaisista terveysriskeistä ja yrittää saada syrjäytyneet nuoret muiden seuraan. Huolenpito tulisi keskittää vaikeuksissa oleviin nuoriin, mutta ei saisi unohtaa hyvin pärjääviä nuoria. Muutama vastaaja koki, että ”oman tilan” antaminen parantaa nuoren hyvinvointia.

Vanhempien merkitys nuorten hyvinvointiin nousi esiin monessa vastauksessa. Vanhempien huolenpito ja välittäminen koettiin tärkeäksi vastauksissa. Avoin, kuunteleva ja kaverillinen ilmapiiri on vastausten perusteella tärkeää nuorille. Muutama vastaaja oli sitä mieltä, että vanhempien pitäisi enemmän tarkkailla nuorten elämää, jotta he pystyisivät paremmin auttamaan. Vanhempien tulisi nuorten mukaan myös rohkaista nuorta esimerkiksi harrastusten pariin ja kertoamaan asioistaan jollekin läheiselle. Vanhempien tuki ja kannustus koettiin monessa vastauksessa tärkeiksi.

Moni vastaajista nosti esiin erilaisten tapahtumien ja tekemisen järjestämisen. Säännöllisiä ja ohjattuja harrastusmahdollisuuksia pitäisi olla enemmän sekä nuorille tarkoitettuja tiloja, joissa he voisivat yhdessä viettää aikaa. Tapahtumien järjestäminen olivat monessa vastauksessa koettu tärkeiksi. Yksi vastaajista koki, että nuorille suunnatut vertaistukiryhmät sekä reaali maailmassa että verkossa voisivat vaikuttaa nuorten parempaan hyvinvointiin. Yhden nuoren vastauksessa oli, että nuorille tulisi tarjota enemmän auttavia tahoja, joihin ei tarvitse jonottaa montaa kuukautta.

6.2 Koulukiusaaminen

Koulukiusaaminen on tärkeimpiä osa-alueita tutkimuksessa. 12 prosenttia vastaajista oli ollut kiusaamisen kohteena viimeisen vuoden aikana usein tai melko usein ja 23 prosenttia harvoin ja yli puolet (52,8 prosenttia) ei ole joutunut ollen-

kaan kiusaamisen kohteeksi (taulukko 12). (n=125) 34,4 prosenttia vastaajista on nähnyt toista kiusattavan viimeisen vuoden aikana usein tai melko usein ja 33,6 prosenttia harvoin ja vain 19,2 prosenttia vastaajista ei ole nähnyt kiusattavan ollenkaan viimeisen vuoden aikana (taulukko 13). (n=125) On huomattavaa, että paljon useampi on nähnyt kiusattavan kuin joutunut kiusaamisen kohteeksi. Vain 3,2 prosenttia vastaajista on kiusannut usein tai melko usein viimeisen vuoden aikana ja 16,8 prosenttia harvoin. Vastaajien, jotka eivät ole ollenkaan kiusanneet viimeisen vuoden aikana, määrä on 68,8 prosenttia. Kiusaajan on ehkä vaikea myöntää kiusaavansa, kiusaaja saattaa kiusata montaa eri oppilasta ja kiusaajat saattavat olla eri luokka-asteella (taulukko 14). (n=125) Kuukaan vastaajista ei ole viimeisen vuoden aika puuttunut kiusaamiseen usein ja melko useinkin vain 4 prosenttia, mutta harvoin lähes 30 prosenttia (28,8 prosenttia). Vastaajia, jotka eivät olleet puuttuneet kiusaamiseen oli, 57,6 prosenttia. Tämän vastauksen kohdalla on huomattava, että kuitenkin yli 30 prosenttia vastaajista on puuttunut kiusaamistilanteeseen viimeisen vuoden aikana (taulukko 15). (n=125)

TAULUKKO 12. Oletko joutunut kiusaamisen kohteeksi viimeisen vuoden aikana?

			Oletko joutunut kiusaamisen kohteeksi viimeisen vuoden aikana?					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	39	18	4	6	4	71
		%	31,2%	14,4%	3,2%	4,8%	3,2%	56,8%
	Poika	Määrä	27	11	11	4	1	54
		%	21,6%	8,8%	8,8%	3,2%	0,8%	43,2%
Yhteensä		Määrä	66	29	15	10	5	125
		%	52,8%	23,2%	12,0%	8,0%	4,0%	100,0%

TAULUKKO 13. Oletko nähnyt toista kiusattavan viimeisen vuoden aikana?

			Oletko nähnyt toista kiusattavan viimeisen vuoden aikana?					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	13	27	8	16	7	71
		%	10,4%	21,6%	6,4%	12,8%	5,6%	56,8%
	Poika	Määrä	11	15	8	17	3	54
		%	8,8%	12,0%	6,4%	13,6%	2,4%	43,2%
Yhteensä		Määrä	24	42	16	33	10	125
		%	19,2%	33,6%	12,8%	26,4%	8,0%	100,0%

TAULUKKO 14. Oletko kiusannut viimeisen vuoden aikana?

			Oletko kiusannut viimeisen vuoden aikana?					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	58	10	2	1	0	71
		%	46,4%	8,0%	1,6%	,8%	,0%	56,8%
	Poika	Määrät	28	11	12	2	1	54
		%	22,4%	8,8%	9,6%	1,6%	,8%	43,2%
Yhteensä		Määrät	86	21	14	3	1	125
		%	68,8%	16,8%	11,2%	2,4%	,8%	100,0%

TAULUKKO 15. Oletko puuttunut kiusaamistilanteeseen viimeisen vuoden aikana?

			Oletko puuttunut kiusaamistilanteeseen viimeisen vuoden aikana?				Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	47	18	2	4	71
		%	37,6%	14,4%	1,6%	3,2%	56,8%
	Poika	Määrä	25	18	10	1	54
		%	20,0%	14,4%	8,0%	,8%	43,2%
Yhteensä		Määrä	72	36	12	5	125
		%	57,6%	28,8%	9,6%	4,0%	100,0%

Oppilaan oli kyselymme mukaan helpointa kertoa kiusaamisesta vanhemmillensa (taulukko 16) tai kavereillensa (taulukko 18). (n=123) 82,2 prosenttia vastaajista kertoisi vanhemmilleen ja 87 prosenttia vastaajista kaverilleen. Opettajalle kertoisi 69,7 prosenttia vastaajista (taulukko 17) (n=122), kuraattorille 64,4 prosenttia (taulukko 19) (n=121), terveydenhoitajalle 55,3 (taulukko 20) (n=121) prosenttia ja 35,5 prosenttia seurakunnan nuorisotyönohjaajalle (taulukko 21) (n=118). On ymmärrettävää, että asioista on helpointa puhua vanhemmille tai kavereille, koska he ovat lähimpänä nuorta itseään.

TAULUKKO 16. Kertoisin kiusaamisesta vanhemmille

			Jos minua kiusattaisiin, kertoisin vanhemmille			Total
			Kyllä	Ehkä	Ei	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	29	30	11	70
		%	23,6%	24,4%	8,9%	56,9%
	Poika	Määrä	14	28	11	53
		%	11,4%	22,8%	8,9%	43,1%
Yhteensä		Määrä	43	58	22	123
		%	35,0%	47,2%	17,9%	100,0%

TAULUKKO 17. Kertoisin kiusaamisesta opettajalle

			Jos minua kiusattaisiin, kertoisin opettajalle			Total
			Kyllä	Ehkä	Ei	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	10	37	22	69
		%	8,2%	30,3%	18,0%	56,6%
	Poika	Määrä	5	33	15	53
		%	4,1%	27,0%	12,3%	43,4%
Yhteensä		Määrä	15	70	37	122
		%	12,3%	57,4%	30,3%	100,0%

TAULUKKO 18. Kertoisin kiusaamisesta kavereille

			Jos minua kiusattaisiin, kertoisin opettajalle			Total
			Kyllä	Ehkä	Ei	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	52	12	6	70
		%	42,3%	9,8%	4,9%	56,9%
	Poika	Määrä	15	28	10	53
		%	12,2%	22,8%	8,1%	43,1%
Yhteensä		Määrä	67	40	16	123
		%	54,5%	32,5%	13,0%	100,0%

TAULUKKO 19. Kertoisin kiusaamisesta kuraattorille

			Jos minua kiusattaisiin, kertoisin kuraattorille			Total
			Kyllä	Ehkä	Ei	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	13	32	22	67
		%	10,7%	26,4%	18,2%	55,4%
	Poika	Määrä	4	29	21	54
		%	3,3%	24,0%	17,4%	44,6%
Yhteensä		Määrä	17	61	43	121
		%	14,0%	50,4%	35,5%	100,0%

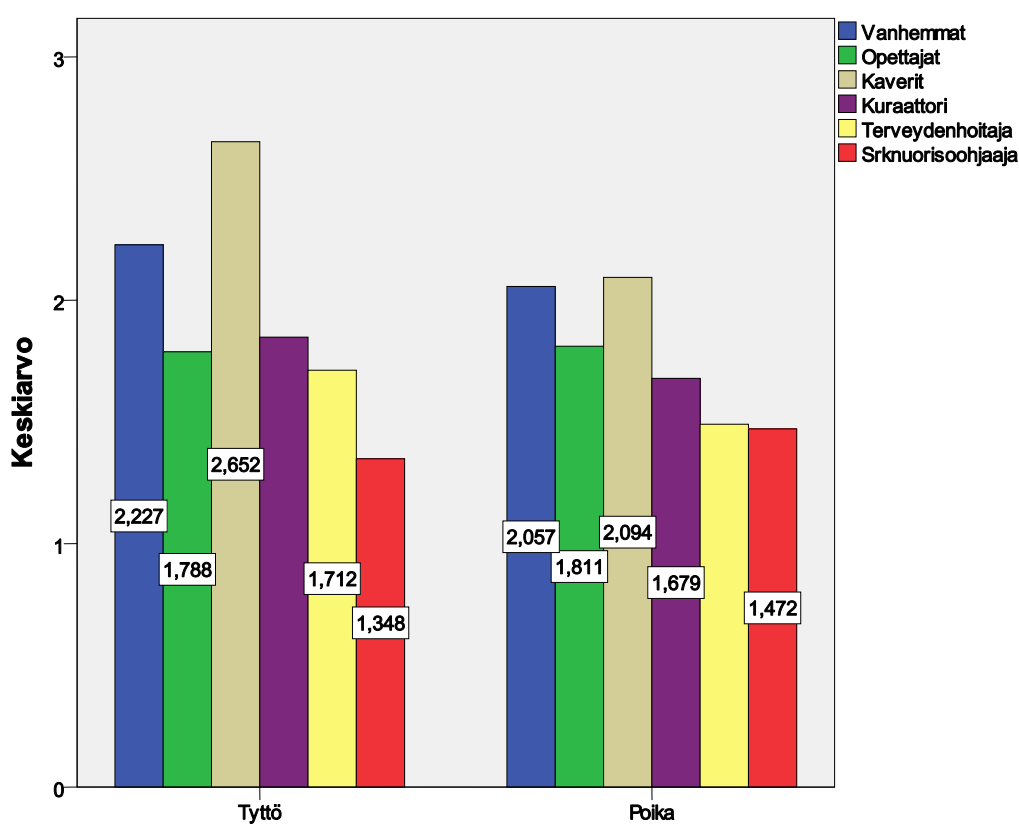
TAULUKKO 20. Kertoisin kiusaamisesta terveydenhoitajalle

			Jos minua kiusattaisiin, kertoisin terveydenhoitajalle			Total
			Kyllä	Ehkä	Ei	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	9	31	27	67
		%	7,4%	25,6%	22,3%	55,4%
	Poika	Määrä	0	27	27	54
		%	,0%	22,3%	22,3%	44,6%
Yhteensä		Määrä	9	58	54	121
		%	7,4%	47,9%	44,6%	100,0%

TAULUKKO 21. Kertoisin kiusaamisesta seurakunnan nuorisotyönohjaajalle

			Jos minua kiusattaisiin, kertoisin seurakunnan nuorisotyöntekijä			Total
			Kyllä	Ehkä	Ei	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	5	13	48	66
		%	4,2%	10,9%	40,3%	55,5%
	Poika	Määrä	1	23	29	53
		%	,8%	19,3%	24,4%	44,5%
Yhteensä		Määrä	6	36	77	119
		%	5,0%	30,3%	64,7%	100,0%

Selkeytämme vielä sitä kenelle on helpointa kertoa kiusaamisesta kuvion 3 avulla.

KUVIO 3 Yhteenveto 8. luokkalaisten tyttöjen ja poikien vastauksista siihen, kenelle kertoisivat kiusaamisesta.

Kysyimme tutkimuslomakkeessa miten kiusaamiseen tulisi nuorten mielestä puuttua. Vastauksia saimme melko paljon ja monipuolisesti. Osa nuorista koki, että hyvä ratkaisu olisi nopea puuttuminen ja erilaiset rangaistuskeinot. Jälki-istunto oli yleisin rangaistus, jota nuoret ehdottivat. Myös soittaminen vanhem-

mille ja koulusta erottaminen olivat ehdotettuina vastauksissa. Useassa vastauksessa oli huomioitu nopean puuttumisen merkityksen tärkeys.

Moni vastaajista oli sitä mieltä, että kiusaamisesta kertominen jollekin on tärkeää. Useamman nuoren mielestä joku luotettava aikuinen olisi oikea henkilö auttamaan kiusaamistapauksissa. Luotettavan aikuisen tarkempaa roolia ei oltu juurikaan eroteltu. Muutamassa vastauksessa oli ehdotettu kuraattoria ja omia vanhempia oikeiksi henkilöiksi auttamaan.

Opettajien merkitystä oli osassa vastauksista korostettu. Opettajien tulisi aktiivisemmin nuorten mielestä seurata miten nuoret kohtelevat toisiaan ja puhuvat toisilleen. Myös näissä vastauksissa oli nostettu esiin nopean tilanteeseen puuttumisen merkitys. Nuoret uskovat, että jos tilanteeseen puututaan heti, se todennäköisemmin loppuu nopeammin. Yksi vastaajista epäili, että joissain tilanteissa kiusaamisesta kertominen voi myös pahentaa kiusaamista jatkossa.

Osa vastaajista uskoi, että kiusaajalle ja kiusatulle voisi antaa mahdollisuuden selvittää välinsä keskenään tai jonkun tutun ja turvallisen opettajan seurassa. Jos tällainen keskustelu ei auta, otettaisiin vasta yhteyttä vanhempiin. Keskustelun ja puhuttelun merkitys korostui monessa vastauksessa. Yksi vastaajista kertoi kiusaamistilanteessa menevänsä kiusatun tueksi ja se jo voi saada kiusaajat hämmentymään. Vastauksessa pohdittiin myös sitä, että kiusaaminen ja huumori voidaan tulkita eri lailla. Tällaiset tilanteet voivat aiheuttaa konflikteja oppilaiden välillä.

Erilaisten tilanteiden huomioonottaminen nousi esiin useammassa vastauksessa. Tilanteet eivät ole samanlaisia, joten keinojenkin on oltava tilannekohtaisia. Keskusteleminen oli koettu hyväksi ratkaisuksi monessa vastauksessa, mutta myös väkivaltaisempia keinoja ehdotettiin. Muutama vastaajista koki, että siihen ei pystytä puuttumaan. Osa vastauksista oli sellaisia, että koimme ne asiattomiksi.

6.3 Yksinäisyys

Yksinäisyyden valitsimme yhdeksi tutkittavaksi käsitteeksi, koska se saattaa kuvastaa yhtä nuorten syrjäytymisen muotoa. Kyselyyn vastanneista nuorista vain 8 prosenttia koki usein tai melko usein itsensä yksinäiseksi. 74,4 prosenttia vastanneista koki itsensä harvoin tai ei ollenkaan yksinäiseksi (taulukko 22). (n=125) Ulkopuoliseksi itsensä koki vastanneista usein tai melko usein 11,2 prosenttia. 73,6 prosenttia vastaajista koki itsensä vain harvoin tai ei koskaan ulkopuoliseksi (taulukko 23). (n=125) Tästä voisi päätellä, että ulkopuolisuutta ja yksinäisyyttä ei kyselyn kohderyhmässä koeta suureksi ongelmaksi. 13,7 prosenttia vastaajista koki elämän tarkoituksettomaksi usein tai melko usein ja vastaavasti 75,8 prosenttia koki elämänsä tarkoituksettomaksi harvoin tai ei ollenkaan (taulukko 24). (n=124) 19,2 prosenttia vastaajista koki itsensä usein tai melko usein erilaiseksi kuin muut. Näistäkin kaksi oli halunnut korostaa, ettei pidä erilaisuuttaan negatiivisena asiana vaan rikkautena. 52,8 prosenttia vastanneista ei kokenut itseään erilaiseksi tai koki itsensä harvoin erilaiseksi (taulukko 25). (n=125) 73,4 prosenttia vastanneista oli tyytyväisiä elämäänsä usein tai melko usein ja vain 11,3 prosenttia oli harvoin tai ei koskaan tyytyväisiä elämäänsä (taulukko 26). (n=126)

TAULUKKO 22. Tunnen itseni yksinäiseksi

			Tunnen itseni yksinäiseksi.					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	29	22	12	8	0	71
		% of Total	23,2%	17,6%	9,6%	6,4%	,0%	56,8%
	Poika	Määrä	17	25	10	1	1	54
		% of Total	13,6%	20,0%	8,0%	,8%	,8%	43,2%
Yhteensä		Määrä	46	47	22	9	1	125
		% of Total	36,8%	37,6%	17,6%	7,2%	,8%	100,0%

TAULUKKO 23. Tunnen itseni ulkopuoliseksi

			Tunnen itseni ulkopuoliseksi					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	26	23	10	9	3	71
		%	20,8%	18,4%	8,0%	7,2%	2,4%	56,8%
	Poika	Määrä	17	26	9	1	1	54
		%	13,6%	20,8%	7,2%	,8%	,8%	43,2%
Yhteensä		Määrä	43	49	19	10	4	125
		%	34,4%	39,2%	15,2%	8,0%	3,2%	100,0%

TAULUKKO 24. Tunnen elämäni tarkoituksettomaksi

			Tunnen elämäni tarkoituksettomaksi					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	35	16	5	12	3	71
		%	28,2%	12,9%	4,0%	9,7%	2,4%	57,3%
	Poika	Määrä	25	18	8	1	1	53
		%	20,2%	14,5%	6,5%	,8%	,8%	42,7%
Yhteensä		Määrä	60	34	13	13	4	124
		%	48,4%	27,4%	10,5%	10,5%	3,2%	100,0%

TAULUKKO 25. Koen itseni erilaiseksi kuin muut

			Koen itseni erilaiseksi kuin muut					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	16	21	18	13	3	71
		%	12,8%	16,8%	14,4%	10,4%	2,4%	56,8%
	Poika	Määrä	18	11	17	5	3	54
		%	14,4%	8,8%	13,6%	4,0%	2,4%	43,2%
Yhteensä		Määrä	34	32	35	18	6	125
		%	27,2%	25,6%	28,0%	14,4%	4,8%	100,0%

TAULUKKO 26. Olen tyytyväinen elämäni

			Olen tyytyväinen elämäni					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	4	6	12	25	24	71
		%	3,2%	4,8%	9,7%	20,2%	19,4%	57,3%
	Poika	Määrä	2	2	7	21	21	53
		%	1,6%	1,6%	5,6%	16,9%	16,9%	42,7%
Yhteensä		Määrä	6	8	19	46	45	124
		%	4,8%	6,5%	15,3%	37,1%	36,3%	100,0%

6.4 Viihtyvyys koulussa

Kysimme kyselyssä neljällä eri kysymyksellä nuorten viihtyvyydestä koulussa. Noin kolmasosa (32 prosenttia) vastaajista piti koulunkäynnistä yleensä tai aina. Suunnilleen saman verran (32,8 prosenttia) piti koulunkäynnistä harvoin tai ei koskaan. Reilu kolmannes ei osannut sanoa pitääkö koulunkäynnistä (35,8 pro-

senttia). Suuri määrä vastaajia, jotka vastasivat ”en osaa sanoa”, johtuu luultavasti siitä, ettei nuoret ole pohtineet koulunkäynnin mielekkyyttä, kun koulussa on käytävä joka tapauksessa (taulukko 27). (n=127)

TAULUKKO 27. Pidän koulunkäynnistä

			Pidän koulunkäynnistä					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Yleensä	Aina	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	2	13	25	30	1	71
		%	1,6%	10,4%	20,0%	24,0%	0,8%	56,8%
	Poika	Määrä	7	19	19	9	0	54
		%	5,6%	15,2%	15,2%	7,2%	0,0%	43,2%
Yhteensä		Määrä	9	32	44	39	1	125
		%	7,2%	25,6%	35,2%	31,2%	0,8%	100,0%

Lähes 80 prosenttia (79,2 prosenttia) vastaajista viihtyi luokkakavereiden seurassa aina tai yleensä ja vain 8 prosenttia vastaajista viihtyi harvoin tai ei koskaan luokkakavereiden seurassa. Tässä kysymyksessä vastaajia, jotka ”eivät osanneet sanoa” oli vain 12,8 prosenttia. Tämä johtuu varmaankin siitä, että tähän väittämään nuoren oli edellistä helpompi vastata (Taulukko 28). (n=125)

TAULUKKO 28. Viihdyn luokkakavereiden seurassa

			Viihdyn luokkakavereideni seurassa					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Yleensä	Aina	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	1	4	10	32	24	71
		%	0,8%	3,2%	8,0%	25,6%	19,2%	56,8%
	Poika	Määrä	0	5	6	35	8	54
		%	0,0%	4,0%	4,8%	28,0%	6,4%	43,2%
Yhteensä		Määrä	1	9	16	67	32	125
		%	,8%	7,2%	12,8%	53,6%	25,6%	100,0%

Mittasimme kouluinnokkuutta kysymällä, kuinka mielellään oppilas lähtee kouluun. Lähes 30 prosenttia (28,8 prosenttia) lähti aina tai yleensä kouluun mielellään ja suunnilleen saman verran (31,2 prosenttia) harvoin tai ei koskaan. Tässä kysymyksessä ”ei osaa sanoa” vastanneiden määrä oli huomattavan suuri eli melkein 40 prosenttia (39,2 prosenttia) (Taulukko 29). (n=125)

TAULUKKO 29. Lähden mielelläni kouluun

			Lähden mielelläni kouluun.					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Yleensä	Aina	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	3	16	27	22	3	71
		%	2,4%	12,8%	21,6%	17,6%	2,4%	56,8%
	Poika	Määrä	10	11	22	11	0	54
		%	8,0%	8,8%	17,6%	8,8%	0,0%	43,2%
Yhteenveto		Määrä	13	27	49	33	3	125
		%	10,4%	21,6%	39,2%	26,4%	2,4%	100,0%

Kouluviihtyvyyden yksi tärkeä osa on myös luokan yhteishenki. Noin 40 prosenttia (40,8 prosenttia) piti luokan yhteishenkeä toimivana yleensä tai aina ja noin 30 prosenttia (31,2 prosenttia) piti luokan yhteishenkeä harvoin tai ei koskaan toimivana. 28 prosenttia vastaajista ”ei osannut sanoa” minkälainen luokan yhteishenki on (taulukko 30). (n=125)

TAULUKKO 30. Luokassamme on toimiva luokkahenki

			Luokassamme on toimiva luokkahenki					Total
			En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Yleensä	Aina	
Sukupuoli	Tyttö	Määrä	7	16	18	13	17	71
		%	5,6%	12,8%	14,4%	10,4%	13,6%	56,8%
	Poika	Määrä	6	10	17	16	5	54
		%	4,8%	8,0%	13,6%	12,8%	4,0%	43,2%
Yhteensä		Määrä	13	26	35	29	22	125
		%	10,4%	20,8%	28,0%	23,2%	17,6%	100,0%

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Tutkimuksemme tulosten perusteella noin puolet vastanneista oli sitä mieltä, että huoli syrjäytymisestä on aiheellinen tai saattaa olla aiheellinen. ”En osaa vastata vastauksia oli paljon eli lähes kolmannes vastaajista. Tämä voi johtua siitä, että emme osanneet kertoa riittävän selkeästi kyselymme (liite 1) alussa, mitä tarkoitamme syrjäytymisellä. Vuoden 2007 nuorisobarometrissa kysyttiin liioitellaanko nuoret syrjäytymistä yhteiskunnassa. Tulosten mukaan enemmistö oli sitä mieltä, että sitä ei liioitella. Tässä tutkimuksemme tulokset jonkin verran eroavat toisistaan, mutta ”en osaa sanoa” vastausten määrä saattaa vääristää jakaumaamme. (Myllyniemi 2007,73–74.).

Nuorten mukaan huono koulumenestys ei ole merkittävä tekijä syrjäytymiseen. Vain noin 15 prosenttia koki, että koulumenestys on tärkeä tekijä. Kuitenkin koulusta lintsamisella koettiin olevan suurempi merkitys kuin koulumenestyksellä. Pohdimme näitä keskenään hieman ristiriitaisia tuloksia ja mistä ne saattavat johtua. Saattaa olla, että nuoret eivät vielä kahdeksannella luokalla koe, että lintsaminen vaikuttaa niin paljon koulumenestykseen. On mahdollista, että nuoret ymmärtävät vasta viimeisenä peruskouluvuotena todistuksen keskiarvon merkityksen jatkokoulutuspaikkaa haettaessa. Ilman opiskelupaikkaa jäävällä nuorella on suurempi riski syrjäytyä kuin haluamaansa kouluun päässeellä nuorella. Nykyään koulumenestyksellä ja tutkinnolla on yhä suurempi merkitys työpaikkaa haettaessa. Tätä nuoret eivät vielä yläasteella niin ajattele.

Kavereiden merkitys korostui nuorten vastauksissa. Yli puolet vastanneista nuorista koki, että kavereiden vähäinen määrä vaikuttaa syrjäytymisriskiin. Nuoret viettävät paljon aikaa ystävien kanssa sekä koulussa että vapaa-ajalla, joten niiden korostunut merkitys on ymmärrettävää. Sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutustaidot vaikuttavat paljon myös nuorten tulevaisuuteen ja ystäväpiirin kesken on helpompi opetella näitä taitoja. On hyvä, että nuoret ymmärtävät vuorovaikutussuhteiden merkityksen. Harrastusten puutteella nuoret eivät koe olevan mer-

kittävästä vaikutuksesta syrjäytymiseen. Tämä voi johtua siitä, että erilaiset harrastukset ovat luonnollinen osa nuorten elämää ja niitä ei niin ajatella erityisesti harrastuksiksi. Vuoden 2006 nuorisobarometrissa ystävien merkitys oli suurimpia syrjäytymiseen liittyviä tekijöitä. Harrastusten puutteella ja koulutuksella ei taas nuorisobarometrin mukaan ollut vaikutusta. Tulokset vastasivat hyvin oman tutkimuksemme jakaumaa. (Myllyniemi 2006, 14; 32–36.)

Taloudellista epävarmuutta nuoret eivät tutkimuksemme mukaan pitäneet isona syrjäytymistekijänä. Taloudellisen epävarmuuden kohdalla oli myös enemmän ”en osaa sanoa” vastauksia. Niitä oli yli 50 prosenttia vastauksista. Pohdimme, mistä suuri prosenttimäärä voisi johtua. Saattaa olla, että taloudellinen epävarmuus on käsitteenä vieras nuorille ja siksi mielipidettä asiasta on vaikea muodostaa. Voi myös olla, että vanhemmat eivät halua nuorten tietävän mahdollisista taloudellisista vaikeuksista. Nuoret eivät koe sillä siksi olevan suurta merkitystä syrjäytymisessä. Jos taloudelliset ongelmat vaikuttavat nuoren elämään, nuori ei ehkä kehtaa myöntää sitä edes kyselyssä.

Päihteiden käytöllä ja huonolla kaveripiirillä nuoret kokivat tutkimuksemme mukaan olevan melko suuri merkitys syrjäytymiseen. Lähes puolet vastaajista koki molemmat tekijät merkittävinä tekijöinä. Tähän saattaa vaikuttaa se, että päih-teistä ja niiden haittavaikutuksista puhutaan nykyään mediassa paljon. Myös monet vanhemmat todennäköisesti keskustelevat perheissä korostetusti päih-teistä ja huonosta sosiaalisesta verkostosta sekä niiden negatiivisesta vaikutuksesta nuoren elämään. Nuoret voivat miellyttääkseen vastata ymmärtävänsä niiden merkityksen, mutta ajattelevatko kaikki nuoret todellisuudessa niin, on vaikea tietää.

Vastaajista suurimman osan mielestä riitaisilla perhesuhteilla on suuri vaikutus syrjäytymiseen. Peruskouluikäiset nuoret pääosin viettävät vielä melko paljon aikaa perheensä kanssa ja siksi huono ilmapiiri perheen kesken vaikuttaa vahvasti heidän elämäänsä ja sen laatuun. Nuoren on koettava olonsa turvallisiksi kotona, jotta voi rakentaa elämäänsä terveellä tavalla kohti aikuisuutta.

Tutkimustulostemme mukaan näyttäisi siltä, että suurempi osa on nähnyt toista kiusattavan kuin ollut itse kiusaamisen kohteena. Pohdimme, että onko nuoren helpompi myöntää nähneensä kiusattavan kuin myöntää joutuneensa kiusaamisen kohteeksi. Kiusatut oppilaat voivat usein olla peloissaan, että kiusaaja koskaa jos koulukiusaamisesta kerrotaan jollekin. Vaikka korostetaan, että vastaukset ovat anonyymejä eikä yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa, kiusattu oppilas voi pelätä vastata rehellisesti kiinnijäämisen pelon takia. Kiusatut oppilaat saattavat myös olla eri luokka-asteilla, joten kaikkia kiusattuja ei tutkimustuloksissa silloin näy. Kiusaamistilanteissa voi olla vaikea erottaa todellinen kiusaaminen kuin normaali nuorten kiusoittelu tai hännääminen. Se mikä toiselle on kiusaamista, ei toiselle ole kuin harmitonta leikkiä. Vain pieni osa vastaajista kertoi kiusanneensa viimeisen vuoden aikana. Saattaa olla niin, että kiusaaja ei myönnä kiusaavansa tai ei koe kiusaavansa ketään.

Tutkimustuloksistamme huomaa sen, että helpointa nuorten on kertoa kiusaamisesta vanhemmille ja kavereille. Yli 80 prosenttia vastaajista koki nämä tärkeimmiksi kysyttäessä kenelle kiusaamisesta kertoisi. Vanhempien ja ystävien merkitys on nuorten elämässä suuri, joten suuri prosenttimäärä näiden kohdalla on ymmärrettävää. Opettajalla on myös suuri merkitys oppilaiden jokapäiväisessä elämässä, joten opettajalle kiusaamisesta kertoisi myös lähes 70 prosenttia nuorista. Nuorten vapaa-aikatutkimuksen 2009 mukaan vaikeista asioista puhutaan kohdeikäluokassamme mieluiten vanhemmille ja ystäville kuten meidänkin tuloksissa. Kuraattorille ja opettajalle taas ei vapaa-aikatutkimuksen mukaan nuori kerro helposti asioista. Ero tutkimustulosten välillä voi johtua siitä, että vapaa-aikatutkimuksessa ei nimikoitu sitä, millaisia vaikeat asiat ovat. Koulukiusaamisesta on luultavasti sen takia helpompi puhua opettajalle, kun se liittyy keskeisesti kouluun ja opettajan rooli puuttumisessa on keskeinen. (Myllyniemi 2009; 59–62.)

Seurakunnan nuorisotyöntekijälle kiusaamisesta kertoisi melko harva nuorista. Seurakunnan työntekijät eivät ole niin läheisissä tekemissä nuorten kanssa kuin moni muu vaihtoehdoista, joten vähäinen määrä on ymmärrettävää. Kahdeksaluokkalaiset ovat suurin osa vasta menossa rippikouluun, joten heillä ei välttämättä ole niin läheistä suhdetta seurakuntaan. Useasti rippikoulun jälkeen

tutustutaan läheisemmin seurakunnan toimintaan, ja seurakunnan työntekijät tulevat rippileirin aikana hyvinkin tärkeiksi henkilöiksi nuorten elämässä. On helpompi kertoa vaikeista asioista tutulle kuin kaukaiseksi tuntemalle ihmiselle. Rippikoulussa käsitellään monia eri asioita, jotka liittyvät nuoren elämään monella eri tavalla. Usein esiin nousee vaikeita kysymyksiä, joita pohditaan yksin ja ryhmissä. Kun asioita käsitellään pienemmissä ryhmissä, on kiusaamisesta ehkä helpompi kertoa jollekin.

Tuloksista selvisi myös se, että nopea kiusaamiseen puuttuminen oli suurimman osan mielestä tärkein keino lopettaa kiusaaminen. Opettajien tai muiden luotettavien aikuisten roolia korostettiin avoimissa vastauksissa, ja erilaisten tilanteiden huomioonottaminen on nuorten mielestä tärkeää. Nuoret ja kiusaamistilanteet ovat aina erilaisia, joten tilanteiden selvittämisenkin on oltava tilannekohtaista. Kiusaaminen voi jatkua melko helposti pitkään, jos siihen ei ajoissa puututa. Usein kiusattu joutuu kärsimään kiusaamisesta monta vuotta ja pahimmassa tapauksessa koko kouluajansa. Mitä pidempään kiusaaminen jatkuu, sitä suuremmat traumat se nuorelle todennäköisesti aiheuttaa. On hienoa, että nuoret itse tiedostavat varhaisen puuttumisen merkityksen. Nuoret ehkä kertovat herkemmin kiusaamisesta jollekin, olivat he sitten kiusattuja tai sivusta-seuraajia.

Tutkimustulostemme mukaan yli 70 prosenttia vastanneista nuorista koki itsensä yksinäiseksi vain harvoin tai ei ollenkaan. Myös ulkopuoliseksi itsensä koki vain pieni osa vastaajista. Tästä voimme päätellä, että ulkopuolisuutta tai yksinäisyyttä ei koeta ongelmaksi nuorten keskuudessa. Nuoret ovat tekemisissä toistensa kanssa paljon myös kouluajan ulkopuolella ja Internetin välityksellä. Vaikka ei ollakaan konkreettisesti samassa paikassa, koetaan ystävä osaksi elämää keskusteltaessa Internetissä. Nuori ei ehkä siksi koe itseään yksinäiseksi kovin helposti.

Yli puolet vastanneista ei kokenut itseään erilaiseksi kuin muut. Vastauksista ilmeni myös se, että nuoret eivät välttämättä koe erilaisuuden olevan huono asia. Nykyään näkee niin erilaisia pukeutumis- ja elämäntyyplejä, että nuoret ovat jo tottuneet erilaisuuteen. Usein kuulee toisaalta taas sen, että yksi ylei-

simmistä kiusaamissyistä on juuri erilaisuus. Tässäkin vaikuttaa se, että jokainen nuori on persoonaltaan ja taustoiltaan eri lähtökohdista. Vallitseva mielipide esimerkiksi perheenjäsenten kesken vaikuttaa helposti myös nuoren mielipiteeseen siitä, mikä on erilaisuutta ja mikä ei.

Kouluviihtyvyyttä kysyttäessä vastanneet jakautuivat melko tasaisesti eri vastausvaihtoehtojen välillä. Noin kolmasosa vastaajista piti koulunkäynnistä yleensä tai aina ja suunnilleen saman verran siitä piti harvoin tai ei koskaan. Tuloksista näki myös sen, että monella vastaajista ei ollut mielipidettä asiasta tai he eivät osanneet vastata siihen. Tähän voi vaikuttaa se, että nuoret kokevat kysymyksen turhaksi, koska koulussa on joka tapauksessa käytävä. Nuoret eivät ehkä koe, että viihtyvyyteen voi vaikuttaa. Koulunkäynnistä joko pitää tai ei pidä. Tähän voi vaikuttaa myös oppilaiden eritasoinen koulumenestys. Jos koulunkäynti ja oppiminen on helppoa, saattaa kouluviihtyvyys myös olla parempi. Voi myös olla niin, että hyvät arvosanat luovat paineita nuorelle ja sen takia heikentävät kouluviihtyvyyttä.

Luokkatovereidensa kanssa viihtyi hyvin suurin osa nuorista ja 40 prosenttia koki, että luokan yhteishenki on toimiva. Luokan yhteishenki toimi mielestämme yllättävän harvan mielestä, kun kuitenkin lähes 80 prosenttia nuorista viihtyi luokkakavereidensa kanssa. Yhteishengen voi ymmärtää ja kokea monella eri tavalla ja se voi olla osa syy tähän prosenttieron vastausten välillä. Vaikka nuoret viihtyvät hyvin keskenään, ei silti tunneta yhteisöllisyyttä luokkalaisten kesken. Jokaisella on oma kaveripiirinsä ja samalla luokalla olevien kanssa ollaan vain tunneilla.

7.2 Pohdinta

Nuoret ovat kohderyhmä, jonka näkemysten kuunteleminen saattaa helposti unohtua aikuisten välisessä keskustelussa. Nuoria ei ehkä aina oteta vakavasti ja nuoret eivät uskalla tai tiedä miten ilmaisisivat itseään ymmärrettävästi. Nuoria tulisi hyödyntää omien asioidensa parhaina asiantuntijoina enemmän. Heillä on omakohtaisia kokemuksia ja uusia ideoita voi syntyä nuorilla helposti. Nuoret

tietävät itse parhaiten, mitä kaipaavat ja tarvitsevat voidakseen paremmin. Nuorten itsetunto ja vastuunottokyky saattavat kehittyä, kun he itse saavat mahdollisuuden vaikuttaa asioihin.

Syrjäytymisriski ja koulukiusaaminen nuorten keskuudessa ovat olleet esillä mediassa, mutta keskustelua ei todennäköisesti koskaan voi olla liikaa. Ongelmat voivat kasaantua nopeasti ja nuoren elämänhallinta vaikeutuu huomattavasti. Nuorena koetut vastoinkäymiset voivat vaikuttaa pitkälle tulevaisuuteen. Avun hakeminen voi olla vaikeaa, jos nuorella ei ole tukiverkostoa tukena. Nuori ei välttämättä itse tiedä, mitä kaikkea apua hänen on mahdollista saada. Perheen ja muun nuoren lähipiirin tulisi tällöin ohjata nuori palvelujärjestelmän piiriin.

Tutkimuksessamme nuoret saivat kertoa oman mielipiteensä muun muassa siitä, miten syrjäytymistä ja koulukiusaamista voisi vähentää. Nuoret kaipaavat enemmän järjestettyä toimintaa ja luotettavia aikuisia ympärilleen. Yhteistyötä eri toimijoiden välillä tulisi kehittää ja jokainen osapuoli voisi omalla toiminnallaan olla mahdollisuuksien mukaan aktiivisempi. Kyselyistä, jotka teimme palvelujärjestelmän eri toimijoille selvisi yhteistyötä olevan jo jonkin verran. Osapuolet olisivat halukkaita tiiviimpään työskentelyyn yhdessä, mutta ehkä tarpeeksi innokas ja aktiivinen toimija vielä puuttuu.

Nuori tarvitsee kaiken mahdollisen tuen elämässään ja siksi kaikki nuoren elämää helpottavat tahot olisi hyvä tehdä nuorelle tutuksi. Koulu ja seurakunta voisivat olla vielä enemmän yhteistyössä keskenään, koska monelle nuorelle seurakunnan toiminta voi olla vierasta. Seurakunta tarjoaa kunnan lisäksi hyviä tiloja erilaisille harrastuksille ja samalla järjestettyä toimintaa. Seurakunnan nuorisotyö voisi itse lähestyä nuoria koulun kautta ja samalla toteuttaa paljon puhuttua etsivää työtä.

Nurmijärven seurakunnan johtava nuorisotyönohjaaja Leena Selin-Kantola kertoo Nurmijärven Seurakuntaviestissä nuorten osallistuvan seurakunnan toimintaan siksi, kun toiminnassa on mukana muita nuoria, sekä tuttuja kavereita että

uusia kasvoja. Hänen arvionsa mukaan Nurmijärven nuoret voivat hyvin, mutta pahoinvointiakin näkyy yhä enemmän. (Jalava 2010, 6.)

Vuoden 2011 Yhteisvastuu keräyksen teemana on torjua lasten ja nuorten yksinäisyyttä. Eri toimijoiden yhteisen Yhteisvastuu-hankkeessa tarkoituksena on osallistaa vanhemmat, hyödyntää koulujen kummioppilas- ja tukioppilastoimintaa ja kokeilla oppilaiden tukimenetelmää verkossa. Tarkoituksena on käynnistää ryhmätoimintaa ja yksilöllisiä tukitoimia yhteistyössä koulujen oppilashuollon kanssa. Yhteistyössä nuorisotoimen, oppilashuollon ja seurakuntien nuorisotyön kesken rekrytoidaan ja koulutetaan nuoria ystävätoimintaan muiden nuorten kanssa. (Ruoveden seurakunta 2010.)

On hyvä, että seurakunta panostaa nuoriin, koska nuoret ovat tulevaisuuden vaikuttajia. Mielestämme nuorille pitäisi jo ennen rippikoulua kertoa enemmän vapaa-ajanvietto mahdollisuuksista, mitä seurakunta tarjoaa. Silloin nuoren olisi ehkä helpompi lähestyä seurakunnan työntekijöitä tilanteissa, jolloin he tarvitsevat henkistä tukea. Nuorten kanssa toimivilla seurakunnan työntekijöillä on tähän tarvittavaa ammattitaitoa ja heidän kanssa voi keskustella matalakynnyksisesti.

7.3 Ammatillinen kehittyminen ja parityöskentely

Työskentelyprosessimme on ollut pitkä ja vaiheikas. Se on opettanut meille kärsivällisyyttä ja pitkäjännitteisyyttä. Tutkimusprosessin aikana ilmaantui erilaisia vastoinkäymisiä ja haasteita, jotka vähensivät motivaatiota opinnäytetyöprosessia kohtaan. Toisaalta taas niistä selviytyminen kannusti meitä jatkamaan loppuun asti. Olemme oppineet paljon sekä parityöskentelystä että tutkimuksen tekemisestä. Jälkikäteen ajatellen tutkimuksen onnistumisen kannalta pohjustustyöt kannattaa tehdä kunnolla. Tässä emme tällä kertaa täysin onnistuneet. Parityön olemme kokeneet meidän kohdalla oikeaksi ratkaisuksi, koska toisen kanssa on voinut keskustella asioista ja samalla saimme monipuolisemman näkökulman asioihin. Epätoivonkin hetkellä ainakin toinen on uskonut työn joskus valmistuvan. Parityössä on ollut sekin hyvä puoli, että olemme voineet jakaa

vastuualueita ja molemmat ovat päässeet käyttämään omia vahvuuksiaan. Pari-työskentely on antanut meille opettavaisia kokemuksia tulevaisuutta varten, koska monissa työyhteisöissä pari- ja tiimityöskentely ovat arkipäivää.

Tutkimusta tehdessä tietämyksemme nuorten maailmasta ja ajatuksista on syventynyt sekä teoriaosuuteen perehtyessämme, että tutkimustuloksia analysoidessamme. Tutkimustulostemme myötä huomasimme suurimman osan nuorista voivan hyvin, mutta yksikin pahoinvoiva nuori on liikaa. Tulevina ammattilaisina jäimme pohtimaan, että miten me voisimme jatkossa auttaa nuoria. Mahdollisina tulevina diakoniatyöntekijöinä haluaisimme hyödyntää oppimaamme myös nuorten parissa. Diakoniatyön yhtenä tarkoituksena on auttaa hädässä olevia ja mielestämme nuoriso- ja diakoniatyö voivat hyvin yhdistää ammattitaitonsa tukeakseen nuoria. Auttamisen muotoon varmasti vaikuttaa se, että päädyimmekö kirkolliseen vai yhteiskunnalliseen työpaikkaan.

Opinnäytetyön prosessi on lisännyt pitkäjänteisyyttä ja olemme monet asiat oppineet kantapään kautta. Meidän ammatillisen kehittymisen kannalta on ollut tärkeää, miten prosessin eri vaiheissa tehdyt väärät ratkaisut vaikuttavat koko prosessiin ja sen onnistumiseen. On hyvä tiedostaa ne asiat, mitkä nyt tekisi toisin, vaikka niihin ei enää voi vaikuttaa

Jatkotutkimusehdotuksena voisi olla se miten eri toimijoiden yhteistyötä voisi kehittää nuorten kanssa yhdessä ja myös se miten seurakunta pääsisi lähemmäs nuoria. Nuorten syrjäytymistä ja koulukiusaamista voisi tutkia syvällisemmin kvalitatiivisin menetelmin esimerkiksi haastattelemalla. Aihetta saisi kaikilla näillä jatkotutkimusehdotuksilla syvennettyä.

LÄHTEET

Aaltonen, Marjo; Ojanen, Tuija; Vihunen, Riitta & Vilen, Marika 1999. Nuoren aika. Porvoo:WSOY.

Hamarus Päivi 2008. Koulukiusaaminen: Huomaa, puutu ja ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Huhtanen, Kristiina 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jalava, Markku 2010. Nuoret elävät nopeaa elämää, jossa kaikki tapahtuu tässä ja nyt. Nurmijärven seurakuntaviesti. 7/2010.24.11.2010, 6

Kiviniemi, Liisa; Lämsä Anna-Liisa & Pönkkö, Maija-Leena 2009. Kiusatun leima ja itsetuhoinen elämäntapa. Teoksessa Lämsä, Anna-Liisa (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä:PS-kustannus, 97-109.

Kolari, Tarja. Perhetyön diakoniatyöntekijä, Nurmijärven seurakunta. Nurmijärvi. Sähköpostiviesti 18.10.2010. Vastaanottaja Anna Julmala. Tuloste tekijän hallussa.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka.Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere:Vastapaino.

Kääriäinen, Kimmo 2008. Monikasvoinen kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2004-2007. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 103. Tampere:Kirkon tutkimuskeskus.

Linnakangas, Ritva & Suikkanen, Asko 2004. Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

- Luukka, Miia 2010. Koulukuraattori, Rajamäen yläaste. Nurmijärvi. Sähköpostiviesti 25.8.2010. Vastaanottaja Maija Jalava. Tuloste tekijän hallussa.
- Lämsä, Anna-Liisa 2009a. Kiusaamisen muodot ja ulottuvuudet. Teoksessa Lämsä, Anna-Liisa (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä:PS-kustannus, 59-72.
- Lämsä, Anna-Liisa 2009b. Lasten ja nuorten suhde kouluun. Teoksessa Lämsä, Anna-Liisa (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä:PS-kustannus, 33-57
- Metsämuuronen, Jari 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp.
- Myllyniemi, Sami 2006. Nuorisobarometri 2006. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim) Uskon asia. Nuorisobarometri 2006. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 34; Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 67; Opetusministeriö. Helsinki: Opetusministeriö, 14–89
- Myllyniemi, Sami 2007. Perusarvot Puntarissa. Nuorisobarometri 2007. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 37; Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 79; Helsinki:Opetusministeriö
- Myllyniemi, Sami 2009. Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimuseura, julkaisuja 92; Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 40. Helsinki:Opetusministeriö.
- Mäkelä Klaus 2009. Alaikäisiä koskevan yhteiskunta-ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosäätely. Teoksessa Lagström, Hanna; Pösö, Tarja; Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa. (Toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 67-88.

Nurmijärvi 2009. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009-2012. Viitattu 18.10.2010.

http://www.nurmijarvi.fi/ajankohtaista/uutisarkisto/fi_FI/LjaNhyvinvoitntisuunnitelma/_files/82638216654947951/default/Lasten_ja_nuorten_hyvinvoitntisuunnitelma_liiteosa.pdf

Nurmijärvi 2010a. Rajamäen yläaste. Viitattu 20.10.2010

<http://www.nurmijarvi.fi/koulut/rya/>

Nurmijärvi 2010b. Rajamäen yläaste. Järjestyssäännöt .Viitattu 20.10.2010

http://www.nurmijarvi.fi/koulut/rya/fi_FI/jarjestyssaannot/

Nurmijärvi 2010c. Taskutietoa 2010. Viitattu 23.11.2010.

http://www.nurmijarvi.fi/kuntainfo/fi_FI/Tilastotietoa/_files/77927117779370547/default/Taskutietoa2010.pdf

Pihkala, Panu. Seurakunnan ja koulun yhteistyö. Teoksessa Pruuki, Heli & Jokela, Eero (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-Kirjat/Lasten keskus Oy, 93-112.

Pruuki, Heli. Johtava perheneuvoja, Nurmijärven perheasian keskus. Nurmijärvi. Sähköpostiviesti 12.10.2010. Vastaanottaja Anna Julmala. Tuloste tekijän hallussa.

Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen pääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä:PS-kustannus.

Pörhölä, Maili 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille. Teoksessa Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim): Polarisoitua nuoruus. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 84. Nuorisasian neuvottelukunta, julkaisuja 38. Stakes. Helsinki: Opetusministeriö.

Ruoveden seurakunta 2010. Diakonia. Yhteisvastuukeräys 2011. Viitattu 24.11.2010.<http://www.ruovedenseurakunta.fi/diakonia/yhteisvastuukerays/>

Salmivalli, Christina 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen Jari 2010, Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.

Sohkanen, Marja. Kouluterveydenhoitaja, Rajamäen yläaste. Nurmijärvi. Sähköpostiviesti 31.8.2010. Vastaanottaja Maija Jalava. Tuloste tekijän hallussa.

Tilus, Pirjo 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Jyväskylä: PS-kustannus.

Turunen Kari E. 2005 Ikävaiheiden kriisit. Juva: Wsoy.

Vehkalahti, Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake Rajamäen yläasteen kahdeksasluokkalaisille

LIITE 1

Hei!

Olemme kaksi sosionomi-diakoni-opiskelijaa DIAK Etelä Järvenpään yksiköstä. Kartoitamme opinnäytetyössämme ajatuksianne koulunkäyntiin ja syrjäytymiseen liittyvissä asioissa. Vastauksenne annatte nimettömänä, joten henkilöllisyytenne ei tule kenenkään tietoon.

Rengasta parhaiten mielialidettäsi vastaava vaihtoehto tai kirjoita vastaus sille varattuun tilaan. Toivomme, että jaksaisit vastata avoimiin kysymyksiin mahdollisimman laajasti.

Selvennämme vielä paria kyselyssämme käytettävää käsitettä. Koulukiusaamisella tarkoitamme sitä, että oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjimyksen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Syrjäytymisellä tarkoitamme tässä nuoren elämän hallinnan puutetta ja yhteisöihin kuulumattomuuden tunnetta. Se voi ilmetä eri elämän alueilla esim. koulussa, perhesuhteissa tai kaverisuhteissa.

Kiitos etukäteen vaivannäöstä!

Maija Jalava ja Anna Julmala

Kyselylomake

1.

Mikä on sukupuolesi?

1. Tyttö
2. Poika

2.

	En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Yleensä	Aina
Pidän koulunkäynnistä.	1	2	3	4	5
Viihdyn luokkakavereideni seurassa.	1	2	3	4	5
Lähden mielelläni kouluun.	1	2	3	4	5
Luokassamme on toimiva yhteishenki.	1	2	3	4	5

3.

Ei koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein
---------------	---------	------------------	----------------	-------

Olen ollut kiusaamisen kohteena viimeisen vuoden aikana.	1	2	3	4	5
Olen nähnyt viimeisen vuoden aikana jotain toista kiusattavan.	1	2	3	4	5
Olen kiusannut viimeisen vuoden aikana.	1	2	3	4	5
Olen puuttunut kiusaamistilanteeseen viimeiseen vuoden aikana.	1	2	3	4	5

4.	Kyllä	Ehkä	Ei
Jos minua kiusattaisiin, kertoisin siitä?			
1. Vanhemmille	1	2	3
2. Opettajalle	1	2	3
3. Kaverille	1	2	3
4. Kuraattorille	1	2	3
5. Terveystenhoitajalle	1	2	3
6. Seurakunnan nuoriso-ohjaajalle	1	2	3
7. Jollekin muulle, kenelle? _____			

5.

Miten kiusaamiseen sinusta tulisi puuttua?

6.	En koskaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein
Tunnen itseni yksinäiseksi.	1	2	3	4	5
Tunnen itseni ulkopuoliseksi	1	2	3	4	5
Tunnen elämäni tarkoituksettomaksi.	1	2	3	4	5
Koen itseni erilaiseksi kuin muut.	1	2	3	4	5
Olen tyytyväinen elämäni.	1	2	3	4	5

7.

Julkisuudessa ollaan huolissaan nuorten syrjäytymisestä. Onko huoli sinusta aiheellinen?

1. ei ole
2. ehkä ei ole
3. en osaa sanoa
4. ehkä on
5. on

8.

Mitä sinusta pitäisi tehdä, jotta nuoret voisivat paremmin?

9.

En	Harvoin	En osaa	Melko	Usein
lainkaan		sanoa	usein	

Vietän vapaa-aikani

1. urheilemalla.	1	2	3	4	5
2. kuuntelemalla musiikkia.	1	2	3	4	5
3. soittamalla musiikkia.	1	2	3	4	5
4. pelaamalla tietokonepelejä	1	2	3	4	5
5. katsomalla TV:tä	1	2	3	4	5
6. olemalla mesessä, tms.	1	2	3	4	5
7. lukemalla kirjoja tai lehtiä	1	2	3	4	5
8. tekemällä läksyjä	1	2	3	4	5
9. viettämällä aikaa perheen kanssa	1	2	3	4	5
10. oleskelemalla kavereiden kanssa	1	2	3	4	5
11. vierailemalla kavereiden luona	1	2	3	4	5
	En lainkaan	Harvoin	En osaa sanoa	Melko usein	Usein
12. viettämällä aikaa tyttö/poikaystävän kanssa	1	2	3	4	5
13. käymällä elokuvissa	1	2	3	4	5
14. käymällä seurakunnan nuorten	1	2	3	4	5

illoissa

15. oleskelemalla nuorisotilalla. 1 2 3 4 5

16. käymällä bändien keikoilla tai 1 2 3 4 5

konserteissa

17. käymällä shoppailemassa. 1 2 3 4 5

18. tekemällä kotitöitä 1 2 3 4 5

19. olemalla tekemättä mitään. 1 2 3 4 5

20. muuta, _____ mitä?

10. Paljon En Jonkin En osaa Melko

lainkaan verran sanoa paljon

Pidän koulumenestystä tärkeänä 1 2 3 4 5

tulevaisuuden kannalta

Ajattelen tulevaisuuttani. 1 2 3 4 5

Olen valmis tekemään töitä 1 2 3 4 5

tulevaisuuden eteen.

11.

Aion peruskoulun jälkeen

1. mennä ammatilliseen koulutukseen.
2. mennä lukioon
3. mennä suorittamaan kaksoistutkintoa (yo+ammattikoulu)
4. mennä oppisopimuskoulutukseen
5. mennä töihin
6. en osaa sanoa vielä
7. tehdä jotain muuta, mitä? _____

12. Ei Melko En osaa Melko
Paljon
lainkaan vähän sanoa paljon

Syrjäytymiseen vaikuttavat monet eri tekijät.

Miten paljon niillä on sinusta merkitystä?

1. Huono koulumenestys	1	2	3	4	5
2. Koulusta lintsaminen	1	2	3	4	5
3. Kavereiden vähäisyys	1	2	3	4	5
4. Harrastusten puute	1	2	3	4	5
5. Taloudellinen epävarmuus	1	2	3	4	5
6. Päihteiden käyttö	1	2	3	4	5
7. Huono kaveripiiri	1	2	3	4	5
8. Riitaiset perhesuhteet	1	2	3	4	5
9. Puutteelliset vuorovaikutustaidot	1	2	3	4	5
10. Liiallinen tietokoneenkäyttö	1	2	3	4	5
11. Muu, mikä? _____					

13.

Kuinka paljon päivittäin vietät aikaa erilaisissa nettiyhteisöissä?

1. en lainkaan
2. 0-1 h
3. 2-3 h
4. 3-4 h
5. yli 5 h

14.

Jos haluat kommentoida kyselyä tai sanoa jotain aiheeseen liittyvää, voit kirjoittaa sen tähän

Kiitos, kun jaksot vastata kysymyksiin ja oikein mukavaa loppukevättä sekä aurinkoista kesää!

Liite 2 Työntekijöille sähköpostitse lähetetyt nuoria tukevaa palvelujärjestelmää koskevat kysymykset

1. Miten nuorten pahoinvointi ilmenee työssäsi?
2. Miten pyrit ongelman huomattessasi vaikuttamaan nuoren tilanteeseen?
3. Kuinka avoimesti nuoret kertovat mieltä askarruttavista asioistaan? Miten tuet heitä siinä?
4. Keiden kanssa teet yhteistyötä nuoren elämäntilanteeseen liittyvissä asioissa? (esim. koulukiusaaminen, yksinäisyys jne.)
5. Miten varhaista puuttumista nuorten ongelmiin voisi kehittää mielestäsi?
6. Millaisia keinoja sinulla on käytössä kohdata nuoria, jotta pystyt näkemään ongelmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa?
7. Onko nuorten pahoinvointi lisääntynyt viime aikoina sinun työsi näkökulmasta?
8. Miten seurakunta voisi tukea nuorta iän tuomissa haasteissa?
9. Millainen rooli seurakunnalla on nuoren tukemisessa yhteistyössä koulun kanssa?
10. Kuuluuko rippikoulun opetukseen nuoren syrjäytymiseen liittyvät teemat?
11. Näkyykö sinun työssäsi nuorten ja hänen perheensä ongelmat? (esim. päihde- ja taloudelliset ongelmat).